

1439
1440
1441

83

2-73

45

2011

83
2-73

uz

2.0

○明呼服中明和明冬明非明

4 U U

ԿԱԽԱՐԴՈՒՄՆ ԳՐԻՆՑ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ – ՎՈՐԵՎԻԼ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ԿԱՄՍԱՐ ՏԷՐ-ԴԱԻԹԵԱՆՅԸ

7854

ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ ᐅ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՕՐԲԵԼԵՄՆ ՓՈԳՈՑ, Ե

1882

2003

281

281

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

2953
41

P

281

Дозволено цензурою. Тифлисъ. 26 Апрель. 1882 г.
Типографія И. Мартиросіанца. Орбелиан. ул., 5

2881

ԻՒՐ ԲԱԶՄԱԽՆԱՄ ԲԱՐԵՎԱՄ

ՍՏԱԻՐԱՊՈԼՅԻ ՄԵԾԱՊԱՏԻԻ ՊԱՐՈՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԶՈՒԱԼԵԱՆՅԻՆ

ՅԵՐԱԽՏԱԴԻՏ ՄՐՏԷ

Ն Ո Ւ Է Ր

Բ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ձ Ի Ց

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆԸ

ՀԵՐՄԱՆ, ԷՆԼՈՂ ՊԵՆՑ Պ. ԶՄՇԿԵԱՆՅ
ԿՈՄՍ-ՖՕՆ-ԼԱՌԻՅԷ, ՆՈՐԱ ԸԱՐԻԿԱՄԸ Պ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆՅ
ԲԺԻՇԿ Պ. ԱԽԱԼԵԱՆՅ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ } ՊԵՆՑԻ ՍՊԱՆԱԿԱՆՆԵՐ Պ. ՍԱՐԳՍԻՆԱՆՅ
ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ } Պ. ՄԱՆԴԻՆԵԱՆՅ
ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ, ԽԵՂԾ ԿՕՂԿԱԿԱՐԻ ՈՐԸԼ-
այրի կԷՆ Տ. ՍԱԹԵՆԻԿ-ԶՄՇԿԵԱՆ
ՀԱՆՍ, ՍՈՐԱ ՈՐԴԷՆ, ԿՕՂԿԱԿԱՐ . . . Պ. ՏԵՐ-ԳՅԻԹԵԱՆՅ
ՄԱՐԳԱՐԻՏ, ՊԱԼԱՏԻ ՎԵՐԱԿԱՅՈՒԼԻ ԱՂ-
ջԷԿ ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ
ԼՕՏԻԷՆ, ՆՈՅԱ ԱՂԱԽԷՆ ՕՐ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ
1-ԷՆ ՄԱՐԱՅ. Պ. ԱՂԱՅՆԱՆՅ
2-Դ ՄԱՐԱՅ Պ. ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԵԱՆՅ

Պալատական ասպետ, տիկին, որսորդ զինուորներ և ծա-
ռայք:

Գործողութիւնը կատարվում է մի գերմանական փոքրիկ
քաղաքի մէջ, մայրաքաղաքի մօտը: 1-ին և 3-դ գործողութիւն-
ները կատարվում են Կոչկակարի դործատան մէջ, իսկ 2-դ գոր-
ծողութիւնը ՊԵՆՑԻ ՍՊԱՆԱԿԱՆՆԵՐ:

Առաջին անգամ Հայ դերասանական մշտական խումբը
հերկայադրեց ԹԵՓԼԻՍԻ քաղաքական Թատրոնում 1880 ամի
Մարտի 20-ին.

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

Կոչկակարի դործատուն: Մի մահճակալ և մի քանի աթոռներ,
աջ կողմից մի դուռը, նոյն տեղ մի լուսամուտ ևս, Հան կող-
մից մի դուռը, որ միւս սենեակին է տանում: Վարդապետը բաց-
վելուն պէս Հանսը կօշկներ է սրբում, Հերտրուդան փոքր լապ-
տերը վառում է և դնում է Հանսի առաջին, յետոյ նստում է
և կօշիկ է կարում:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՀԱՆՍ և ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ:

ՀԱՆՍ: Յաւ ու կրակեն այս մօտի գիշերները:
Ժամի հինգը գալիս է—թէ չէ—հարկաւոր է ճրագ վա-
ռել. . . Ա՛խ, մայրիկ, ինչպէս երևում է այսօր Մար-
գարտին մենք չը պէտք է տեսներք. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Հա, դեռ էգուց էլ չենք կարող
տեսնել: — Երեկոյեան արեւը եկել է. . . Պալատը հե-
րերով լիքն է. . . իսկ խեղճ Մարգարիտը միայնակ է.
նորա հայրը հիւանդ է և ծեր. . . հենց միայն նա, իմ
աչքի լոյսն է ամեն բան սարքի ու կարգի դնում և կա-
ռավարում:

ՀԱՆՍ: Զարմանալի աղջիկ է և շատ լաւ էլ կը-
թուած է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Մինչև անգամ իւրեան կարողու-
թիւնից աւելի. . . գաղղիներէն էլ է խօսում. . .

ՀԱՆՍ: Նա երկու տարի մայրաքաղաքումը, պա-

լատի մէջ, կոմսուհու մօտ ծառայութիւն է արել և հենց միայն իմ և իւր հիւանդ հօր համար է եկել մեր երկիրը: Նորա հայրը բաժնէքի փոխանակ իւր պաշտօնն է ինձ տալիս: — Իրաւ է, ինչ փառաւոր բերդի վերակացու կը լինեմ. . . . Վեց հարիւր մանէթ ռոճիկ, թաղաւորական սենեանի, փնչոյ և պատրաստ ճրագ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Հ'ը, կարելի է, որ պալատականը մի խեղճ կօշկակարի աղջիկ տայ:

ՀԱՆՍ: Ինչի՞ չէ. . . .

Պալատական մարդկերանցից
Կան, որ արժեն այդ մեծ պատուին,
Մի քանիսն ևս մաշած կօշիով
Օգտակէտ են մեր արհեստին:
Պալատի մէջ կան իմաստունք,
Նւ կան նոյնպէս դերասաններ,
Այն տեղ խոսք ողջ մեծատուն չի,
Կան և դատարի կօշկակարներ:
Նս չը խմով մի տղայեմ,
Արհեստովս էլ սաստիկ ճարտար,
Բայց կան աղէք, երբ խմում են
Դառնում են իսկ մի կօշկակար:

Նս ինչ բանով եմ վատ այն դատաստանատուն գնացող եկող անիծած մարդիցը, որ Մարգարիտին ինձանից խնամ է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նա համ հարուստ է, համ խելօք, մէկ էլ այն, որ նորա հօր հին բարեկամն է: Ասում են թէ, նա պսակվելու համաձայնութիւն է ստացել:

ՀԱՆՍ: Նա Մարգարիտիցը համաձայնութիւն չի լինել ստացած, այդ ես հաստատ գիտեմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Բայց գիտե՞ս, թէ նա քեզ վերայ ինչպէս է չարացած: Փողի համար երեկոյեանը էլի եկաւ, շատ ճղճղաց, պօլիցով, ասում է, կ'առնեմ, ուզում էր Պրինցին գանգատ անել:

ՀԱՆՍ: Տեսնում ե՞ս այն գրողը տարածին, այն

դատաստանատան միանը. . . . Ախար զօռով չը տուէ՞ց նա ինձ տասնուհինգ թումանը:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Լաւ, ասենք թէ զօռով տուեց, դու ինչի՞ առար:

ՀԱՆՍ: Ա'իւ, մայրիկ: Ամօթ չի՞ս քաշում, որ այդպէս ես խօսում: Դու անցեալ ձմեռը հիւանդ էիր, աշխատանքը քիչ, հարկաւորութիւնը շատ, — հայ փայտ ան, հայ դեղուդուդ — դեղ ծախողը անփող չէր տալիս, ինչ պէտք է անէի: Գնացի այդ անպիտանի մօտ, մոռացայ, որ նա Մարգարտին սիրում է. նա էլ երեսը ծռմուկով ասում է. համեցէք, Հանս, համեցէք, ես քեզ փող կը տամ, միայն մէկ պայմանով. ինձ խոստացիր Մարգարտի հօր մօտ չը գնալ պալատի մէջ — և ահա քեզ դորա համար լիսուն թուման:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դու և էլ խոստացանք:

ՀԱՆՍ: Յայտնի բան է, ջերմամ գրօշ չը կար և դուք դժուար հիւանդ էիք:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նւ յայտնի բան է, խօսքիդ վերայ հաստատ մնացիր:

ՀԱՆՍ: Յերաւի, ես իմ խօսքիս վերայ հաստատ մնացի. խոստացայ պալատը չը մտնել — և չեմ էլ մըտնում: — Բայց այդ վնաս չունի, դորա փոխանակ Մարգարիտը այդ ժամանակից դէսը ինքն է մեզ մօտ գալիս:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Չէ, բաններս բուրդ է. . . . Նա քեզ բերդը դնել կը տայ և այն ժամանակը — էլ ինչ գլխամեռ աղջիկ այդպիսի թշուառ մարդու վերայ կը պսակուի. . . . Բայց եթէ նա Պրինցին խնդրէր կըտայ — նալլաթ չար սատանին, այս ինչ ցաւ ու կրակի մէջ ընկանք մենք: Նս էլ չեմ ապրել:

ՀԱՆՍ: Դէ, այդպէս մի ասիլ է, հէր օրհնած, ես դորանից չեմ վախենում: Ասում են թէ, մեր Պրինցը շատ բարի մարդ է. այժմ էլ եկել է մեր փոքրիկ քաղաքը իւր նշանածին տեսնելու համար և կամենում է պսակուիլ. այժմ ես էլ ոչ մի բանից չեմ վախենում:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ի՛նչ դուս եկաւ, ի՛նչ օգուտ մեզ գորանից:

ՀԱՆՍ: Գիտէ՞ք, մայրիկ, ես զանազան գրքերուս և լրագրներուս կարդացել եմ, որ այդ ժամանակ այդպէսի մեծ մարդիկը իւրեանց հպատակները վերայ ողորմում են, հարկ չեն առնում, խեղճերին բանտից հանում են...

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ա՛խ... այդ ի՛նչ լաւ բան է: Արե՞դ դու ինձ լսի՞ր, Պրենցի ոտները ընկիւր և նորան պատմի՞ր քո վիճակը. յիսուն թումանը նորա համար ի՛նչ բան է...

ՀԱՆՍ: Ո՛չ, մայրիկ, ես չեմ կարող ողորմութիւն խնդրել, ես դեռ ջահել եմ, առողջ եմ, կարող եմ չարվիլ, աշխատել... Ո՛չ, ինձ համար այդ բանը ամօթ է: Թող այդ ծեր քօփակը գանգատ անէ ինձ վերայ, այն ժամանակ ես, շատ կարելի է, դորանով շահվեմ. բոլորը նորին պայծառափայլութեանը կը պատմեմ. թէ Մարգարտին ինչպէս եմ սիրում, թէ նա ինձ ինչպէս է սիրում, թէ դու ինչպէս ես մեզ սիրում, թէ այն դատաստանատան մօտ կը ինչպէս է փող սիրում... տեսնենք, տեսնենք... Ա՛խ, Տէր Աստուած, ես մոռացայ, որ պատուիր մօտ կօշիկ տանելու ժամանակ է, յետոյ սրճարան մտնեմ գարեջուր խմելու: Մայրիկ, մի լոյս անես:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: (ձրագր վառելով): Համեցէ՛ք, իմ աչքի լոյս, համեցէ՛ք: Հարկաւոր է քեզ փոքր ինչ գրօսնուլ, փոքր ինչ ազատ օգուտ մանգալ: (կողմնից «էն-էն» եւ «ո-ո» փոփոխ):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ՊՐԻՆՑ Ե ՖՕՆ—ԼԱՌԻԲԷ (փոփոխ եւ հոգեւոր):

ՊՐԻՆՑ: Այս կօշիկակարի գործատուն է: (Այս կողմնային կողմն է նայում): Տեսքով մի հասարակ բնակարան է:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Դուռը կրնկի վերայ բաց է... դործատանը ոչ ոք չը կայ... այս ի՛նչ անգագոյնութիւն է: ՊՐԻՆՑ: Երեւում է որ այս տեղ գողանալու բան չը կայ:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Բայց դուք ի՛նչ կ'ասէ՛ք, Ձերդ պայծառափայլութիւն, եթէ որ այս տեղ մեզ վրահասնեն:

ՊՐԻՆՑ: Կ'ասենք թէ մի գոյգ կօշիկ ենք ուզում կարել տալ:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Այսուամենայնիւ, համարձակվում եմ ասել, Ձերդ պայծառա...

ՊՐԻՆՑ: Դէ՛հ, բաւական է... ես տեսնում եմ ձեզ հաճելի չէ, որ ես, ինչպէս Հարուն—ալ—բաշտը, ուրիշ շրեք հաքած, ծածուկ ման եմ գալիս իմ տէրութեան մէջը:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Ո՛չ... ես միայն վախենում եմ, որ չը լինի թէ մէկ կողմից մարդու պատահենք...

ՊՐԻՆՑ: Ի՛նչ դատարկ բաներ ես ասում. ամենքի հետ քաղցր և քաղաքավարի վարուեցէ՛ք—ձեզ հետ էլ այնպէս կը վարուեն: Ես ուրախ եմ, մի կերպով ժամանակս անց եմ կացնում: Այս փոխարկութիւնը կեանքիս մէջը ինձ ուրախացնում է և գրաւում: Ճշմարիտն ասած, պալատական շատախօսութիւնիցը և խորամանկութիւնիցը բոլորովին զգուցել եմ. «Ձերդ պայծառափայլութիւն, բարեհաճեցէ՛ք... ամենապայծառափայլ սրինց, ինչպէս էք բարեհաճում հրամայել... Ձերդ պայծառափայլութեան կամեցողութիւնն է—մեր ամենասուրբ պարտականութիւնն է...»: Ճշմարիտ է թէ ոչ, որ շատ զգուցիլ է:—Բայց գիտե՛ս, մեր պալատականների մի բանը ինձ դուր չէ գալիս, այն է գաղղիներէն շատախօսութեան կերքը, այդ արհամարհանքը դէպի մայրենի լեզուն: Ասածս ձեզ վերաբերեալ չէ, սիրելիս, այլ առհասարակ մեր ազնուականներին:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Թէև դուք խստութիւնով էք դատում պալատականներին, Ձերդ պայծառափայլութիւն,

սակայն ձեր Խօսքերի մէջ, պէտք է ասած, որ ճշմարտութիւնն կայ:

ՊՐԻՆՅ: Ճշմարիտ է թէ ոչ:— Միայն այս էլ պէտք է ասած, որ մենք երեսուն և վեց ժամ ժամանակից առաջ ենք այս տեղ եկել. . . Նշանածո կարելի է հգուց ընթրիքի ժամանակը այս տեղ լինի, բայց մինչև նորա գալը այս սակաւամարդ տեղը թնչպէս պէտք է անցկացնենք ՅՅ ժամը: Թատրոն չը կայ, հացիկերոյթ չեն տալիս. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Ճշմարիտ է, ձերդ պայծառափայլութիւն, շատ քիչ գուարճութիւն կայ այս տեղ:

ՊՐԻՆՅ: Գլխաւոր բանն էլ դա է, որ մեզ հարկաւոր է մի գուարճութիւն կամ թէ մի կատակ հնարել, որ ողջ գիշերը ուրախ անցկացնենք: Այստեղ նայել, շնորհակալ եմ իմ շորերս փոխած լինելուցը. կարճ միջոցում ես այնքան չարագործութիւններ տեսայ, որ մտադիր եմ հենց հգուց վերջ դնել ամենին: Բայց ահա, արդէն գալիս են. . .

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

ՆՈՅՆՔ, ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ Լ ՀԱՆՍ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: (Հանին): Անծանօթ պարոններ. . . այս թնչ է նշանակում. . .

ՊՐԻՆՅ: Բարեւ ողջոյն, մայրիկս. . . Սա ձեր որդին է:

ՀԱՆՍ: Այո, ես սորա որդին եմ:

ՊՐԻՆՅ: Այս փոքրիկ քաղաքումը չը լինի թէ տօնէ: Փողոցներումը շատ ժողովուրդ է անցուղարձ անում. . .

ՀԱՆՍ: Այո, կարելի է ասել, որ մեր քաղաքումը այսօր տօնէ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Մեր բարի պրինցը եկաւ իւր նշա-

նածին տեսնելու, որը որ այսօր առաւօտեան պէտք է մեր քաղաքովը անց կենար, բայց դժբախտաբար, երեւի թէ մի բան է պատահել, որ չանցկացաւ:

ՊՐԻՆՅ: Եթէ այդպէս է, ուրեմն հգուց կը դայ:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: (Հերտրուդին): Միթէ պրինցը նշանված է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դուք ազնուական պարոններից էք և ձեզ աւելի լաւ յայտնի կը լինի, քան թէ ինձ. . . Ես կարծում եմ, որ դուք պրինցի մօտիկ մարդկերանցիցն պէտք է լինէք:

ՊՐԻՆՅ: Համարեմ թէ. . . Ես մինչև անգամ նորա սալատի մէջն եմ բնակվում:

ՀԱՆՍ: (Ողբով): Խնդրեմ ինձ ասել, այս թնչ քաղաքումը թիւն է, որ ես ձեզ այս տեղ եմ տեսնում:

ՊՐԻՆՅ: Այս բարեկամս կամենում է կօշիկ ձեռն տալ:

ՀԱՆՍ: Օ, այդ մասին անհոգ կացէք: Թողէք չափսը վերցնենք:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Հարկաւոր չէ, ես իմ կօշիկը կ'ողարկեմ չափսի համար:

ՀԱՆՍ: (Ողբով): Ինչպէս կամենաք, ձերդ գերագանցութիւն:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Ո՛չ, այդ աւելորդ է. . .

ՀԱՆՍ: Ո՛չ, արդէն ներեցէք, ձերդ գերագանցութիւն, ես մի ամենախոնարհաբար խնդրը ունեմ ձեզ մօտ. . . Որովհետեւ դուք պրինցի մօտիկ մարդկերանցիցն էք, այդ պատճառով, յայտնի բանէ, դուք ինձ լաւ խորհուրդ կը տաք:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Այդ թնչ խնդրեք է:

ՀԱՆՍ: Այսինքն, ես կ'ողգէի պրինցի հետ խօսել:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Պրինցի հետ. . . ան քեզ տրաքոց:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: (Հանին իմաց տալով է): Այ, այ. . . այդ ինչեր էս դուս տալի. . .

ՀԱՆՍ: (Նորա՛ն Ի՛մոյ տուն՛ է): Ոչինչ: — Սոքա թէ՛կ պալատականներ են, բայց երեւում է, թէ հպարտ մարդիկ չեն: Ահա թէ ինչ է իմ խնդիրս. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: (Խօսը Իրէլով): Ձեզանից թնչ թագցնեմ, պատուելի պարոններ. իմ որդիս սիրահարված է մէկ աղջկայ վերայ, բայց նորա հայրը չի կամենում իւր աղջկիւր սորան տալ, այդ պատճառով այս յիմարը ուզում է պրնցին խնդրել և աղաչում է, որ դուք նորա համար միջնորդէք. դուք թնչ խորհուրդ կը տաք:

ՊՐԻՆՅ: Ինչքան որ ինձ յայտնի է, պրնցը ընտանեկան գործերում չի խառնվում:

ՀԱՆՍ: Բայց ես կարծում եմ, որ երբեմն պատահում է. . .

ՊՐԻՆՅ: Բացի սորանից, կարելի է այդ աղջկայ հայրը քո վարքիցը անբաւական է:

ՀԱՆՍ: Ինձ պէս կտրիճ տղայիցն աւելի էլ թնչ է ուզում:

ՊՐԻՆՅ: Բայց այդ աղջկիւր ո՛վ է:

ՀԱՆՍ: Ձեզ նման պալատականներից մէկի աղջկին է:

ՊՐԻՆՅ: Լաւն է՛:

ՀԱՆՍ: Լաւ կը լինի, միամիտ կացէք. . . Թո՛ւ, կարծում էի թէ, ոտնամանի վերայ եմ խօսում. զարմանալի աղջիկ է, գաղղիերէն էլ է խօսում, դուք գիտէք, որ այդ պալատումը մօղայ է:

ՊՐԻՆՅ: Ինչո՞ւ նորա հայրը չէ համաձայնվում:

ՀԱՆՍ: Որովհետեւ ես կօշկակար եմ:

Թէպէտ ես ինքս կօշկակար եմ,
Բայց այս քան շատ լաւ գիտեմ,
Որ աշխարհումս ամենեքեան
Այնպէս մարդ են, ինչպէս ես եմ:
Մի բան էլ մենք ևս արժենք,
Մեր ցեղն էլ է շարունակվում.
Մինը հարուստ, ճոխ է ապրում,
Միւսն արհեստով կառավարվում:

Եւ այդ թնչպիսի գրկողութիւն է, որ աշխարհումս ամեն բան վատ սովորութիւն է դարձած: Հարուստը պսակվում է հարուստի վերայ, աղքատը—աղքատի: Մթթէ այս բանումը մի արդարութիւն կայ: Դորանով միայն նեղում, ճնշում և հարստահարում են խեղճ մարդկանց: Եթէ ես պրնց լինէի, ես այսպիսի մի օրէնք կը հրատարակէի, որ հարուստը պսակվէր աղքատի վերայ, իսկ աղքատը—հարուստի: Իսկ ով որ այս հրամանս չէր կատարել, կը հրամայէի նորան մահով դատաւարել:

ՊՐԻՆՅ: (Կոյր Դէղի Լոռիէն): Տեսնում ե՞ս այս մեռածին: (Հռնո՛ւ): Դու ճշմարիտ ես, մեղաւորը վերակացուն է:

ՀԱՆՍ: Մթթէ ես մեղաւոր եմ, որ կօշկակար եմ ծնուել. . . Հա՛, քանի որ դեռ չէի ծնուել, եթէ հարցնէին. Հանս, թնչ ես ուզում լինել, այն ժամանակը, յայտնի բան է, որ ես չէի ասիլ (Ժա՛ն Կոյր Կոշկար. . .

ՊՐԻՆՅ: Բայց եթէ քեզ հարցնէին թէ, դու ինչ ես ուզում լինել:

ՀԱՆՍ: Ի՞նչ. . . Հըմ. . . այն ժամանակ ես գիտէի ինչ—կուզէի լինել հարուստ և գիտնական պարոն, ազնուական, մեծատուն, բարոն, կոմս. . . Հա՛, պրնցութեան էլ չէ չէի ասիլ:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Յայտնի բան է:

ՀԱՆՍ: Բայց եթէ բանը այն տեղը ընկնէր,—ճարահատած հենց մեր պրնց Հերմանը կուզէի լինել:

ՊՐԻՆՅ: Օհ, տես ո՛ւր է թուշում մեր տղան է:

ՀԱՆՍ: Բաս ո՞նց գիտես, թէ մարդ ցանկանում է, թո՛ղ այսպէս ցանկանայ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ա՛խ, դու յիմար. . . Թնչեր ես դուրս տալիս:

ՊՐԻՆՅ: Եւ դու կարծում ես, որ եթէ դու պրնց լինէիր, երջանիկ կը լինէիր:

ՀԱՆՍ (չեւերէն Կրիստոս): Այո՛, բաներս էլ կարգի կը դնէի:

ՊՐԻՆՅ: Բայց դու պըինց Հերմանին չես ճանաչում:

ՀԱՆՍ: Ես նորան չեմ ճանաչում, չէ՛ որ նա հենց երէկ գիշեր եկաւ, բայց ամենքը առհասարակ նորան սիրում են և գովում, ասում են. մի բարի, զուարճասէր, ուրախասիրտ տղայ է. . . բայց ամենից գլխաւորն այս է, որ պըինց է և հարուստ:

Ֆ. ԼԱՌԻՖԷ: Բայց ես կարծում եմ, որ դու այն պատճառով ես ուզում պըինց դառնալ, որ լաւ ուտես և լաւ խմես:

ՀԱՆՍ: Հո՛, թի՛նջ թաքցնեմ, մարդս մեղանշական է, սիրում եմ լաւ ուտել և լաւ խմել. — բայց բացի սորանից, եթէ ես պըինց լինէի, միշտ վերահասու կը լինէի, որ ուրիշներն էլ ուտելու բան ունենային:

ՊՐԻՆՅ: Այս դու լաւ բարի մարդ ես եղել ա՛յ. . . ափսոս, որ դու պըինց չես:

ՀԱՆՍ: Շատ ափսոս: Բայց պէտք է խոստովանուած, որ այդ շատ անգամ եմ ես երազումս տեսնում:

ՊՐԻՆՅ: Ի՞նչ ես ասում:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Եւ գիտե՛ս ինչպէ՛ս. շատ անգամ սա ինձ վերայ ա՛հ է գցում, երբ առաւօտները պատմում է, թէ իրան երազում տեսել է մի երեւելի պարոն դարձած. . . բայց ինչ անես, այդ բոլորը այն անիծւած գրքերն են անում. . .

ՊՐԻՆՅ: Այնու ամենայնիւ, երազները երբեմն կատարվում են. մի գիտէ, կարելի է մի անգամ պըինց դառնաս. . .

ՀԱՆՍ: Ի՛հ, դա բոլորովին լինելու բան չէ: — Հին ժամանակները կարելի է սրտահէր, խօսք չունեմ, բայց այժմ չկարծեմ:

ՊՐԻՆՅ: Ի՛նչպէ՛ս թէ հին ժամանակները:

ՀԱՆՍ: Ա՛յ, թէ ինչպէ՛ս: Սորանից մի հազար կամ

երկու հազար տարի առաջ. . . և այն էլ այն ժամանակները, երբ կախարդ մարդիկ ու կանաչ կային. . . Պարսկաստանում, կարծեմ. . . Հո՛, Պարսկաստանումը շատ է պատահել, միտքդ է գալիս, մայրիկ. . . Ահա, այս մօտիկ օրերումս էր, որ մենք լրագրում կարդացինք, թէ մի խեղճ, բայց ամենաբարի մարդ, այսինքն, մի կոշկակար, պըինց է դարձել, իսկ հպարտ պըինցը — կոշկակար. . . եղբայր, այն ժամանակը լաւ ժամանակ է եղել մեր արհեստագործի համար. . . Այժմ յայտնի բան է, — այդպէս բան չի պատահել:

ՊՐԻՆՅ: Ի՛նչ գիտես: Եթէ այդ մի անգամ պատահել է, կարող է միւս անգամ էլ պատահել:

ՀԱՆՍ: Բայց դուք թի՛նջ էք կարծում: — Այ՛ն թէ ծեծադ կը լինէր հո՛, որ ես առաւօտեան պըինց Հերման դարձած, տեղիցս վեր կենամ, հո՛, հո՛, հո՛. . .

ՊՐԻՆՅ: Իսկ պըինցն էլ քո անկողնում կոշկակար դառնար: Հո՛, հո՛, հո՛. . . Այ՛ն ծեծադ կը լինէր հո՛. . . (ա՛հա՛յ ծեծադա՛ն էն):

ՀԱՆՍ: (Ծանր ու Բարո): Բայց գիտէ՛ք ինչ կայ. վնաս չէր լինել, եթէ մի երկու ամիս կոշկակար դառնար: Գոնեայ այն էլ է կ'իմանար, թէ թի՛նջ կը նշանակէ խեղճ մարդ լինելը: Բայց կատակը մի կողմ մնայ, պատուելի պարոններ, թողէք ձեզանից հեռանամ. . . դուք, յայտնի բան է, ուսում առած մարդիկ էք և գիտէք, որ երեկոյեան ժամանակը ծարաւութիւնը կոշկակարներին խիտ է նեղում. . .

ՊՐԻՆՅ: Ո՛ւր ես կամենում գնալ:

ՀԱՆՍ: Ո՛ւր. . . պէտք է գնամ այս մեծ ճանապարհի վերայի սրճարանը:

ՊՐԻՆՅ (յոյ՛ր Կրիստոս Դէպի Լաւ-Բէն): Ահա՛ քեզ ընկեր, սորան ևս հետդ տար:

ՀԱՆՍ: Շատ ուրախ եմ, շատ ուրախ եմ: — Մայրիկ, բան է, եթէ Մարգարիտը այս տեղ գայ, նորան ասո՛ն, որ այսօր հոգիս դուրս եկաւ նորան սպասելով. . . Բայց

սորանից աւելի չեմ կարող սպասել. այժմ ծարաւութիւնիցս է հոգիս դուրս գալիս և քիչ է մնում մեռնեմ. . . խնդրեմ, որ էգուց զայ: (Գնահ է Գլխաւի վերջնէն):

(Այդ ժամանակը որինց Լաւրէն Կեդ խոսում է):

Ֆ. ԼԱՈՒԻՅԷ (Խոսող որինց): Ի՞նչպէս, միթէ ձերդ պայծառափայլութիւնը կամենում էք. . .

ՊՐԻՆՅ (Խոսող չափով): Անպատճառ. . . սուս, ճայնդ. . .

ՀԱՆՍ (Բաւական է Գլխաւի): Ուրեմն գնանք, պարոնայք:

ՊՐԻՆՅ: Ահա, դու այս պարոնի հետ կը գնաս: (Հանդիմանալով): Դա կարող է մի հնարքով պընցի հետ խօսել: (Դուրս գնում): Մնաք բարով, մայրնի:

ՀԱՆՍ (Բաւական է Գլխաւի): Ձերդ գերազանցութիւն, ներեցէք մեր տան պալատութեանը. . .

Ֆ. ԼԱՈՒԻՅԷ: Գնանք, գնանք շուտով, ցտեսութիւն, մայրնի:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Գնաք բարով, պարոն:

ՀԱՆՍ: Մնաս բարով, մայրնի: (Ֆ. Լաւրէն Կեդ դուրս է գնում):

Տ Ե Ս Ի Լ Դ.

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Ժպտալով): Ա՛խ, շատ կ'ուզէի իմանալ. թէ այս պարոնները ովքեր էին. . . Նոցա շորերից երևում էր, որ պընցի հասարակ ծառաներից չէին. . . ո՛չ, մանաւանդ Նոցանից մէկը, նա այնպիսի ազնիւ ու քաղցր դէմք ունէր. . . իսկոյն երևում էր, որ նա ծառայ չի ծնուել. . .

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ և ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Խոսող վաղեմով, համբարում է նորան): Բարով քեզ, Հերտրուդայ մայրնի:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Օ՛հ, հոգեակ Մարգարետ, մենք էլ յոյս չունէինք, որ քեզ այսօր կը տեսնենք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Սորանից վաղ չէի կարող գալ, մայրնի, այնքան դժուարութիւններ ունեմ, որ չեմ կարող ասել. . . Բայց ուր է Հանսը:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նա տանը չէ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ա՛խ, թէ անպիտան ոքմին է: Համբերեմ, ես նորան ցոյց կը տամ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Մեզ մօտ երկու պարոններ կային, կարծեմ պընցի մօտիկ մարդկերանցիցն էին. նա Նոցանից մէկի հետ դուրս գնաց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Պընցի մօտիկ մարդկերանցից. . . տեսնես այդ ո՛վ պէտք է լինի. . . Լէյը—բժիշկը, ատենապետը, սենեկապետը. . . ես Նոցա հենց այս բոլորիս տեսա՛յ պալատումը. ծառաները, բայց ո՛չ, Նոցա ճանաչելը հեշտ է. . . Հագուստից շուտ կարելի է ճանաչել. . . Բայց այժմ բանը նորա մէջն է, թէ ընչու Համար էին նոքա այս տեղ եկել:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նոցանից մէկը իրան համար կօշիկներ ձեռք տուց:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ա՛յ քեզ նոր բան: Միթէ նա մայրաքաղաքից բոլորի էր եկել: Շատ ժամանակ է, որ նոքա այս տեղ էին:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նոր, այս բոլորից դուրս գնացին. . . միթէ չը տեսա՞ք, չը պատահեցի՞ք. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Չէ, ես ցանկերի միջովն եկայ, որ այն անիծուած դատաստանական մկանը չը հանդիպեմ, որը միշտ իմ յետից մօտ է գալիս:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ինչո՞ւ ես փախչում նորանից, որդի, նա քո փեսացուն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ո՛չ, ներեցէ՛ք. . . Հոգեմ նորա դուրսը. ես այդ զգուշութիւն ձեռք—բոլորիցն այնպէս եմ առում, որ տեսնելիս սերտս հենց ասում է, մատերդ աչքը կ'ոխր:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այդ դեռ ոչինչ, դա Աստուծոյ ողոր-

մուլթիւն է. . . դոնեայ քաղցը խօսքեր է ասում քեզ, իսկ մեզ բերդովն է սպառնում. . . Ա՛խ, երանիք թէ Աստուած մէկ 50 թուման փող հասցնէր մեզ. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (գոչ գոչ): Ա՛յ քեզ փող:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այդ լինէ է, սիրելի Մարգարիտ: Այդ փողերը ո՞ր տեղից ես ճարել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Մի վախի՛ր, հաւատն ինձ, որ չեմ գողացել. . . վեր ան, խնդրեմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ո՛չ, աղջիկս, ես այդ փողերը չեմ կարող վեր առնել,— Հանսս կը վերաւորովի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Թո՛ղ Հանսը չիմանայ, իսկ դու վեր ան, սիրելի մայրիկս:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Բայց դու այդ փողերը ո՞ր տեղից ես վեր առել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ես արդէն գիտէի, որ այդ չար մարդը ձեզ չարչարում է իմ պատճառաւ. . . բայց յայտնի է, որ եթէ ես մի խօսք թռցնէի բերանիցս— նա իսկոյն ձեզ հանդարտ կը թողնէր: Բայց ես ոչ մի բանով չեմ ուզում նորան պարտաւոր մնալ: Ես գիտեմ, թէ ինչ կ'անեմ. . . Դու համբերիր: Իմ ողորմած հոգի մօրից ինձ երեք շաբաթ մարգարիտ մնաց, ես միայն չորս անգամ եմ վերաս կրել: Դա Հանսին դուր չեկաւ, երբ տեսաւ վերաս մարգարիտ— ուստի ես էլ ուղարկեցի ու գրաւ դնել տուի և այդ փողերը ստացայ: Միեւնոյն չէ՞ մարգարիտը թէ լօմբարդում լինի դրած, թէ իմ սընդուկումը: (Գգոտելով) Վեր ան, մայրիկ, եթէ դուք չվեր առնէք, այս փողերը ես ո՞ր տեղ պէտք է պահեմ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ա՛հ, ես քո խօսքը չեմ կարող կոտրել, իմ հրեշտակ. . . (Լոյ լինելով) Աստուած կը վարձատրէ քեզ քո բարի սրտի համար. . . Ո՛հ, բեռն այժմ ինչպէս թեթեւացաւ է: Թող այն անիծուած դատաստանատուներ զնացող եկող մարդը գայ— սորանք նորա աչքը կ'ոխեմ. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Միայն չը մոռանաս Հանսի ձեռացած գիրը նորանից առնել: Բանը վերջացած է,— էլ դորա համար խօսել հարկաւոր չէ: Ես ձեզ շատ բան պէտք է պատմեի, բայց ժամանակ չը կայ: Մնաք թարով: Ժամանակ է, ժամանակ է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Համբերիր, համբերիր, փոքր ինչ հանգստացիր, նոր եկաւ— և այդպէս շուտով փախչում ես:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Աստուած վկայ, մինչև որկորս չարարանքի մէջ թաղուած եմ: Իսկ էգոցուայ չարչարանքս աւելի կը լինի և մտածելն անգամ զարհուրելի է. պառաւ իշխանուհին, նորա աղջիկը, պալատական տիկիները, սենեկապետները, որսորդ գինուորները, ծառաները, արար ծառաները, մի կառք լիքը պալատականներ, կատուներ, շներ, էջեր, ջորիներ և այլն և այլն բաներ. սոքա բոլորը գեշերը այս տեղ պէտք է մնան և գեշեր են: Այսուամենայնիւ— ժամանակ է, ժամանակ է: (Կոտորէ գոչ):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Համբերիր, ես լաւ չլսեցի. . . այդ լինչ կատուներ ու շներ ասեցիր. . . Թէ ես ծուռը լսեցի:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ո՛չ, այսինքն պալատական կատուները, ճեսէք, թէ լինչ կայ, մայրիկ. պալատական տիկիներ իրան ծառայութիւն անելու համար ունի մի պապուկաւոր աղջիկ, մի պատուաւոր տղայ, էլի մի աղջիկ, այս աղջիկն էլ մի աղախին ունի, իսկ այս աղախինը էլի մի փոքր աղախին, որը սաստիկ թեթեւամիտ և հպարտ ոքմին է, և որը ոչ ոքից ու ոչոնչով բաւական չէ, և իբրան այնպէս է կարծում թէ պալատի տանտիկիներն է, մանաւանդ եթէ փոքր ինչ էլ գեղեցիկ է. . . տանջանք է, պսո՛ւմ եմ, քարը չէր դիմանալ: Ես ինքս հենց այդ կատու կոմսուհու մօտ էի և նորա ամեն բաները գիտեմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ուրեմն քեզ էլ էլին այս պէս կանչում. փխսօ, փխսօ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ո՛հ, ո՛չ, ինձ կանչում էին աղջիկ պա-

ընն Աղինայ: Բայց այդ բանը ձեզ յետոյ կ'ասես, իսկ այժմ մնաք բարով, ժամանակ է: (Կամենսկ և Գնու):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ինչ անես, չեմ թողուլ ոտդ ոտիդ առաջը դնես, մինչև ինձ չասես, թէ դու այդ ինչ Աղինայես... չէ՞ որ քեզ Մարգարիտ են կոչում:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Կոմսուհուն այդ անունը չը դուր եկաւ, ինձ նոր անուն դրեց Աղինայ: Ախար պալատականներն էլ իրանց սովորութիւնները և ծէսերը ունեն: Ա՛խ, այն տեղ ինչ զուարճալի է: Եւ ինչքան թանկ արժէ պալատականներն մօտ գեղեցիկ լինելը... Ճածուկ տեղից նայում են, սիրահարական հնարքներ են գործ դնում, սկսում են ձեռքը գլխիդ քսել, ետևիցդ ման գալ, բարեխօսութիւններ անել... իսկ ուրախութիւններին, պարահանդէսներին էլ չափ չը կայ... սիրուն կադրէլ են պար դալիս, տրան, լան, լան... (Երբեք և Լուսին և Գնու) ինչ հրաշալի է է. իսկ վաճառ... տրան, լան, լան: (Երբեք և Լուսին և Գնու) Ինչ գեղեցիկ է է... դէհ, այժմ արդէն ժամանակ է, մնաք բարով:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: (Կամենսկ և Գնու) Գնան բարով, զննաք բարով, իմ աղանեակ: (Կամենսկ և Գնու) Գեռ կանց, մէկ բան էլ հարցնեմ քեզ, չէ՞ որ մի տարի հազիւ մնացելը պալատում, այդ ձևերը դու երբ սովորեցիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Օ՛հ, այդ դատարի բան է: Մայրաքաղաքում աղջիկը մի շաբաթուայ մէջն է լուսաւորվում... Ես կարող էի այս ընդհանր ինչ զննական պալատին որ ուզում էք ներկայացնել, բայց ամիսս, որ ժամանակ չունեմ: Մնաք բարով:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ուղիղ որ ժամանակ է, զննք բարով:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: (Գնու և Լուսին) Չէ, այ քեզ ծիծաղ, գիտես, ինչ է, մայրիկ, մէկ անգամ դիմակահանդէսում ինձ իշխանուհին կարծեցին... այդ անցքն էլ պատմեմ քեզ և յետոյ վաղելով տուն կ'գնամ, վնաս չունի, չեմ ուշանալ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Պատմիր, հոգի ջան, պատմիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

Մի հետ դիմակահանդէսում
Բարիկենդանքի ժամանակ,
Երբ կոմսուհու շորեր հաքայ,
Կարծէիք թէ ինքն եմ իստակ:
Երբ դահլիճում ոտք դրեցի,
Քաղաքի ողջ առիւծները
Շուտ դիմեցին ուրախ ինձ մօտ
Որ ցոյց տան ինձ իրանց սէրը:
Ահա, փողերը հնչեցրին,
Սկսեցին շրջապարեւ,
Մարդիկ կանանց, կանայք մարդոց
Սկսեցին ողջագուրել:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ:

Իրան ասեմ, չեմ հասկանում
Թէ ինչ առիւծ, ինչ գաղան.
Դոքա առաջ կատու էին,
Այժմ առիւծ փոխվեցան...

ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

Ա՛խ, իմ մայրիկ, քեզ ինչ ասեմ,
Որ միտքս քեզ բացատրեմ.
Մեր քաղաքի մէջ առիւծներ
Անուանվում են միշտ հարուստներ:
Բայց նոքա ինչով են առիւծ,
Այդ է ցած խաբերայութիւն.
Թէև շատ կան դունչ պոռնկներ,
Որոնց սազում է կապիւլութիւն:
Եւ այս առիւծ ասածներս
Վառ աչքերով ինձ են նայում,
Այն ժամանակ ծանր ու բարակ
Ես փրանսերէն եմ կոտորատում:

(Անիտա Երբեք վաղը շաբաթուայն է. Մարգարիտ խօսում է):

Ah! vous ne savez pas, vous déguisez, je vous ai d'abord reconnue. . . իսկ ես բոլորովին կոմսուհու ճայնով պատասխանում եմ. (Սեղանի վերայից Հերբերտայի ափսոսանքով վերցնում է, նայում է, ելույթս ի դիմումով): Vous êtes un indiscret, comte Alfred, allons, taisez vous, ne me trahissez pas!! . . Etiez vous au spectacle hier? N'est ce pas, Rubini a chanté comme un ange?—Oh; quel transport! Avouez que nos chanteurs, allemands n'eurent pas! . . Բայց ահա, սկսեցաւ պօղիան—

Ամենքն էլ ինձ են դիմում
«Permettez, madame!» խօսքերով,
Եւ ինձնից merci լսելով
Հեռանում են կոտորատուներով:

ՀԵՐՏՐՈՒԳԱՅ:

Գաղղիներէն այդ բառերից,
Գիտես որ բան չեմ հասկանում,
Ու «մերսին, մադամն, պերմետէն»
Գիտեմ որ լիբր լիշոյներ են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

Ա՛խ, պօղիայ, պօղիայ, իմ հոգի,
Գեղ էր պարեմ, ինչքան լինի,
Իրան ասեմ շատ պարեցի,
Որ համարեայ թէ թըմրեցի:
Այն տեղ ես խիստ ծարաւեցի,
Բան ուզելը անյարմար էր
Մեր լեզուով, և սկսեցի
Գաղղիներէն այսպէս ասել:

(Օրէնքը շարունակում է անիտ երգով, Մարգարիտ խոսում է.)
Հովհարով հովեմ փչում. . . (Հերբերտի նայած խօսքը)

վերցնում է և հով է փչում) և շարունակում եմ. il fait une chaleur un itouffante ici, vous seriez tres—aimable, messieurs, de me procurer un verre de limonade. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԳԱՅ:

Պարզել անգամ չի հարկաւոր,
Գիտեմ ինչ ես ուզում ասել,
Ուրեմն դու նոցա հաշուով
Մի բաժակ լիմոնադ ես խմել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

Եւ ինչ մէկը, համարեա թէ
Միտքս դրի նոցա պատճել,
Ո՛չ դիտէ քանի թաս արշադ,
Մարօժիներ ու լիմոնադ,
Սոցա վերայ չորս օշարակ
Բեզէ, կանֆէտ տեսակ, տեսակ,
Լեկեօրներ, քաղցրեղէններ,
—Բուֆէտումն ինչ կար (այլ) սրբեցի,
Մի խօսքով այնպէս մարսեցի,
Որ առիւծն ուտէր, կը ճաքէր:
Բայց այս առիւծ կոչուածները,
(Trois bis) comment vous portez—vous? . .
(Ծեծադէլով) Հա, Հա, Հա
Ինձ նայում են զարմանալով. . .
Բայց ահա խաղում են կատիլիօն,
Կրկին դէպ ինձ կոտորալէրով. . .
Ես կուսում բարձրանում եմ
Ամենին տեղ նոցա տալով:
Մի կերպ ծղկել եմ աշխատում,
Հնարքով յետ յետ քաշուելով,
Յետոյ կոմսուհուն պատմեցի
Իսկոյն տան դռնից ներս մտնելով:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Բաս դու երբէք չե՞ս խղճում,
 Բայց կոմսուհին լինչ ասաց:
 ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Խելքից գնաց և նա էլ,
 Սկսեց ինձ նման ծիծաղել:
 (Ծիծաղում է: Մուգիւնն ինչև խորժողութեան վերջը շարունակում է):

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

Ն Ո Յ Ն Ք Լ Լ Օ Տ Խ Է Ն Ը:

ԼՕՏԽԷՆ (սուս վաղէլով): Շուտով, շուտով տուն հասեր:
 ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ահա, արդէն ժամանակ է. . . Հօրս
 հիւանդութիւնը հօ չե՞ սաստկացել:

ԼՕՏԽԷՆ: Ո՛չ, բայց նա բարկանում է, որ այսօր
 ու այն օրը քեզ ման եկան և ոչ մի տեղ չը գտան. Պրինցը
 քեզ կանչում է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Հենց պրինցը լինք. . . Տեսնես այս
 լինչ է նշանակում. . . (Շուտ շուտ խռովով) դէհ, մնա՛ք բա-
 րով, մայրիկ. . . Արդէն ժամանակ է, ժամանակ է պա-
 ւատը գնալու. . . Հանսին ասացէք, որ ես հրամայեցի
 նորան ողջոյն տալ. . . կամ թէ ոչ, ես չհրամայեցի
 նորան ողջոյն տալ: Ասացէք, որ նա վատ մարդ է, որ
 ես նորան չեմ սիրում, ինչո՞ւ ինձ չսպասեց. . . ասացէք,
 որ այդ պատճառով ես էգուց էլ չեմ գալ. . . կարելի է
 թէ ճաշեցն առաջ, այն ևս մի րոպէ ժամանակով. . .
 Դէհ, այս լինչ մութն է. . . . Վազըր, որ վազ տանք,
 Լօտխէն. . . (Հերթադրին ասում է): Հա, մոռացայ, նորան
 ասացէք, որ ես նորա վերայ նայել անգամ չեմ կամե-
 նում, ես նորան չեմ ուզում ճանաչել, բարկացած եմ
 էս նորա վերայ և ցանկանում եմ, որ նա վատ երազ
 տեսնէ. . . Մնաք բարով, մայրիկ, մնա՛ք բարով:

(Վարդապետ)

Վերջ առաջին արարուածի:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Պրնցի պալատի մէջը մի դահլիճ: Տան լաւ կարասիք: Հանսը,
 մեծադէն խալածով, քնած է բաղնարանի վերայ, երկու ծառայ
 և երկու որսորդ զինուորիներ նորա շուրջը այս կողմն այն կողմն
 են նայում, այս կողմն, այն կողմն ընկնելով. Պոն—Լաուբէն
 միւս կողմում կանգնած քնածի վերայ նայում է: Այդ կողմը մի
 մեծ հայելի է դրած շորեր հաքնելու համար: Զախ կողմը իւր
 ամեն պարագաներով մի գրասեղան է դրած. նորա յետև դրած է
 — մի դաշնամուր:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ, ՀԱՆՍ (սուս), ԵՐԿՐԻ ԾԱՌԱՆԵՐ
 Լ ԵՐԿՐԻ ՈՐՍՈՐԴ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ:

1-ին ԾԱՌԱՅ: Այժմ ամեն բան պատրաստ է. նո-
 րին պայծառափայլութիւնը կարող է տուն մտնել:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ (որսորդ զինուորիների հետ): Աստ շուտով. . .
 Զեռները լուացի՛ք թէ ոչ:

2-դ ԾԱՌԱՅ: Որքան կարող էինք աշխատեցնեք,
 բայց էլի փոքր ինչ մուր մնաց. . . էլ արդէն չէր կա-
 րելի պինդ մաքրել, որովհետև կը զարթնէր:

1-ին ԾԱՌԱՅ: Այդ պատճառով էլ շատ օղիօլոն
 քսեցինք:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Նորին պայծառափայլութիւնը ահա. . .

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ՆՈՅՆՔ, ՊՐԻՆՅԸ, ԲԺԻՇԿԸ, ԱՏԵՆԱՊԵՏԸ, Լ
ՄԻ ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ:

ՊՐԻՆՅ (Կոնստանտին): Եւ այդպէս բոլորը պատ-
րաստ է:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Բոլորը, ինչպէս Ձերդ պայծառափայ-
լութեան կամքն էր:

ՊՐԻՆՅ: Շնորհակալ եմ (Հոսի Կոնստանտին): Շատ
լաւ, շատ լաւ. . . է՛յ, տղանք, սրճարանի մէջ դուք նորա
հետ ինչպէս ժամանակ անցկացրիք:

1-ին ՄԱՌԱՅ: Սկզբից, ձերդ պայծառափայլու-
թիւն, ձեր պալատիցը նորին պայծառափայլութեան
համար ուղարկած գինուն՝ նա շատ զօռ չը տուեց. . .

2-դ ՄԱՌԱՅ: Բայց մենք երբ շամպանեայ գինին
բաց արինք և սկսեցինք նորա ծանօթներն ու նշանածի
կենացը մէկ մէկ կոնծել, նա ուրախացաւ. . . դէ՛հ, ար-
դէն սկսեց բաժակ բաժակի յետեւից դարտակել. . . Այդ
ժամանակը արդէն դժուար չէր նորան և աւելի թուեց
խմելքներ առաջարկելը, այնպէս, որ կէս ժամից յետոյ
նա աթոռիցը վայր գլորուեցաւ, ինչպէս դէզից խոտի
խուրճը և զուռնայ դիակը այն տեղ ձգուեցաւ:

1-ին ՄԱՌԱՅ: Մենք նորան վերցրինք բերինք պա-
լատը և ահա դեռ մինչև այժմ չի զարթնել:

ՊՐԻՆՅ: Շատ լաւ, այս ինչ լաւ բան է: Նայեցէք,
որ ընթրիքից յետոյ նորան տանէք ննջարանը, շորերը
հանէք, և պարկեցնէք. . . (Դեռ Կոնստանտինը): Իսկ
դուք աշխատեցէք, որ նա այժմեանից աւելի խոռը
քնէ, յետոյ նորան առաջուայ շորերը հագցրէք, յայտնի
բան է, և ինքներդ էլ ձեր շորերը փոխեցէք և միևնոյն
ձևով տարէք նորան իւր պառաւ մօր մօտ և ասէք թէ
շատ է կոնծել, հարբել է — ասացէք նաև, որ սրճարանի

տէրը նորան ձեզ հետ տուն ուղարկեց: (Դեռ Ԗ. Լաու-
բէ): ձշմարեալ է թէ ոչ, որ այս բանը նորան բոլորովին
կը շփոթէ. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: (Ծիծաղելով): Չարմանալի հնարագիտու-
թիւն է:

ՊՐԻՆՅ: Այժմ կատակերգութիւնը կարող է սկսուել
— ձեր պաշտօնները պէտք է որ հաստատ լինեն: (Հոսի
Կոնստանտինը): Այս գիշեր ահա սա է ձեր պրինցը: Ես
— գրաֆ Ալտեգրոն եմ, նորա առաջին արքունական
սենեկապետը, իսկ դուք, ամենքդ ձեր գիտենալով, ինչ-
պէս որ կը կամենաք, նորա առաջին ծառայելու համար
մէկ մէկ պաշտօն ընտրեցէք: (Ծիծաղելով): Միայն ինդ-
րեմ չը ծիծաղել. . . այդ կարող է ձեր բոլոր կատակը
փչացնել: (Սենեկապետին) Բարսեղ, սկսի՛ր զարթեցնել նո-
րան: (Ծառայելին և որոշող զինուորայինին): Դուք ամենքդ կա-
րող էք այս տեղ մնալ — տեսարանը շատ գուրմաշի կը
լինի: Ահա, իմ սիրելի Լաուբէ, մենք կատակերգու-
թիւն չունէինք, բայց այս եղանակով մենք ինքներս
հնարեցինք:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏԸ: (Բնաւ Հոսի Կոնստանտինը): Ձերդ
պայծառափայլութիւն, ձերդ պայծառափայլութիւն. . .

ՊՐԻՆՅ: (Ծիծաղելով): Ո՞վ գիտէ դու ինչ ևս այդ-
պէս ես զարթեցնում:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ (շարունակելով զարթեցնել, որոշող Կոնստանտինին
հայտնի): Թողէք, ձերդ պայծառափայլութիւն, ինչպէս
կարելի է. . .

ՊՐԻՆՅ: Սո՛ւս. . . զարթնում է:

ՀԱՆՍ (շարունակելով հարկել): Հը, ինչ է, մայրիկ,
միթէ ժամանակ է. . .

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏԸ (նոր յետեւից բռնելով): Ձերդ պայծա-
ռափայլութիւնը ինչ հրամայեցիք ձեզ զարթեցնել:

ՀԱՆՍ (Կոնստանտինին): Մայրիկ, այդ ինչ պայծառափայ-
լութիւն է. . . Չը լինի թէ պրինցը մեզ մօտ հիւր է. . .

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏԸ: (Նորա Կանապուկից վեր բռնելով) Ձերդ պայծառափայլութիւն, չէ՞ք կամենում վեր կենալ:

ՀԱՆՍ: (Մի քանի անգամ փոքր ինչ գլուխը վեր բռնելով և դարձեալ գոռով) Դարձեալ պայծառափայլութիւն: Տէր ողորմեմ: Տօ, դուք մի վէ՛ք, այսինքն դուք այդ ունի հետ էք խօսում:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Ձերդ պայծառափայլութեան հետ, — իմ տէր պրինց Հերմանի հետ:

ՀԱՆՍ (Դուրսէ լուսնի տակից և բաղնիքի վերայ նստելով այս և ուր այն կողմէն է նայում): Տէր Աստուած, դու ինձ փրկէ ազատէ, աշն ու խաշն իմ վերայ լինի. . . այս սրտեղ եմ ես: Այս միջոց եմ. . . այս թիւ է նշանակում:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Կարելի է թէ ձերդ պայծառափայլութիւնը վատ երազ էք տեսել:

ՀԱՆՍ: Երազ. . . (Երեւոյ շատ քաղաք): Եթէ այդպէս է, ուրեմն շատ ախորժելի երազ է. . . (Ինչ անգամներ բռնում է, շրթերէն շնորհ է բռնում, շնորհները հոգ է բռնում և ինչ քրտնում է): Վա՛յ, վա՛յ, ցաւեց. . . Ո՛չ, ես քնած չեմ: (Բարձր շայտով, քիչից վեր բռնելով): Ի սէր Աստուծոյ, պարոններ, ասացէ՛ք խնդրեմ, ասացէ՛ք, ես թնչպէս այստեղ ընկայ: Ո՛ւմ հետ ունեմ պատիւ խօսելու. . .

ՊՐԻՆՑ: Պրինց, այդ թնչ է եղել ձեզ. . . դուք ձեզ ամենից մօտիկ մարդկանցը չէ՞ք ճանաչում: Ահա, մենք — Ձերդ պայծառափայլութեան երկու սպասաւորներն ենք: Ես — գրաֆ Ալտեգրոն եմ. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԵ: Ես — գրաֆ Լաուրէն եմ:

ԲԺԻՇԿ: Իսկ ես պատիւ ունեմ ձեր պալատումը բոխիկ լինել:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Ես ձերդ պայծառափայլութեան խորհրդակցան ատենապետ եմ:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Իսկ ես ձեր խոնարհ ծառան եմ և ձերդ պայծառափայլութեան սենեկապետ:

ՀԱՆՍ (Խորշով նայում է նորա վերայ և խորհրդակցի խօսելու):

յեղոյ, ինչն ես նորա խօսելը ինչն է): Իսկ ես, իսկ ես. . . Տօ, իսկ ես մի եմ. . .

ՊՐԻՆՑ: Երեւ թէ ձերդ պայծառափայլութիւնը մտքներումդ դրել էք, որ այսօր մեզ վերայ ծիծաղէք. . . իսկ ուրիշ կերպ թնչպէս կարելի է մոռանաք ձեզ գոնեայ մի ըստէ անգամ, որովհետեւ դուք — պայծառափայլ Հերման պրինցն էք:

ՀԱՆՍ: Ի՞նչպէս ասացիք. . . Ես — պրինց Հերման եմ. . .

ՊՐԻՆՑ: Այո, հապա դուք ուրիշ մի պէտք է լինէք:

ՀԱՆՍ (Ինչն էրան): Ո՛չ, այդ իսկապէս կախարդութիւն է: — Ես կախարդուած եմ: Մթթ է ես պրին. . . թաշն. . . մտածելն անգամ դարհուրելի է. . . (Յիսուսի քիչ ծիծաղելով) Հըմ. . . Հըմ. . . սա բոլորովին վնասաւոր բան չէ, մինչև անգամ լաւ է. . . ինձ, Աստուած վիայ, աւելի ցանկալի է պրինց լինել, քան թէ կօշկաւար: (Բարձր շայտով) Պարոնայք, ներեցէ՛ք. . . Բայց երեւում է թէ դուք կամենում էք ինձ վերայ ծիծաղել. . .

ՊՐԻՆՑ: Ո՞վ կը համարձակուի, Ձերդ պայծառափայլութիւն. . .

ՀԱՆՍ: Դէ, դա արդէն չափիցը դուրս է. . . Սա ինձ մի անբնական մի բան է երեւում. . .

ՊՐԻՆՑ: Բացայայտեցէ՛ք, պրինց. . .

ՀԱՆՍ: Հաւատացնում եմ ձեզ, որ ես պատիւ չունեմ ձեր պայծառափայլ պրինց լինել. ընդհակառակը ես մի չնչին մարդ եմ. . . Ես — կօշկաւար եմ (Ահա զարմանում է): Դուք այդ ինչն էք դարմանում:

ԲԺԻՇԿ: Տէր Աստուած: Երեւ թէ պրինցն ուղեղի դրութիւնը խանգարուել է:

ՀԱՆՍ: Այո, այո, ես ոչ այլ ինչ եմ, եթէ ոչ կօշկաւար Հանսը: Քաղաքիս մէջը ամեն անպիտան սրկալ, ամեն անպիտան լալիտ ինձ ճանաչում է. . . (Նայելով Պրինց և Ֆ. Լաուրէն վերայ) Հա, ներեցէ՛ք, պարոնայք, դուք էլ էք ինձ լաւ ճանաչում:

ՊՐԻՆՑ: Այդ թիւ մը մեծ բան է, Ձերդ պայծառափայլութիւն, մենք այսքան տարի ծառայում ենք Ձերդ վեհանձնութեան առաջին. . .

ՀԱՆՍ: Բայց դա ուրիշ բան է: 2⁵ ուր դուք նոր, այս երեկոյ, գործատանը ինձ մօտ էիք. . .

ՊՐԻՆՑ (Միջոցով): Գործատանը ձեզ մօտ. . . դուք այսօր շատ ոգևորված էք, Ձերդ պայծառափայլութիւն. . .

ՀԱՆՍ: Այժմ հոգով ասացէք, դուք երեկոյեանը կօշկակարի մօտ չէիք, այն էլ մի հասարակ կօշկակարի մօտ:

ՊՐԻՆՑ: Ճշմարիտ էք ասում, պրինց: Երբ որ դուք, սովորաբար, ճաշեցը յետոյ պառկեցիք քնել, մենք գնացինք քաղաքումը դրօսներու, այդ ժամանակը, մի արհեստաւորի մօտ մօտանք, ուր գրաֆ Լաուբէն իւր համար մի զոյգ կօշիկ ձեւել տուեց. այդ տեղ մենք մի քաջ և երիտասարդ տղայ տեսանք և մի պառաւ կնիկ — որ նորա մայրն էր:

ՀԱՆՍ: Ահա, տեսնում էք, տեսնում էք: Այդ հենց ես և իմ մայրս էինք:

ՊՐԻՆՑ: Դուք իսկապէս մեզ վերայ ծիծաղում էք, ձերդ պայծառափայլութիւն:

ՀԱՆՍ: Իսկ դուք թիւս էք հաւանում այդ երիտասարդ տղային:

ՊՐԻՆՑ: Շատ քաջ, ուրախասիրտ տղայ է. . .

ՀԱՆՍ: Հը, ես եմ, ես:

ՊՐԻՆՑ: Փոքր ինչ յիմար է. . .

ՀԱՆՍ: Այսինքն, թիւս է յիմար է:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Բայց նա ճարպիկ է և կտրիճ. . .

ՀԱՆՍ: Սպասի՛ր. . . բայց նա ձեզ տարաւ սրճարան. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Այո, և ես նորան այն տեղ բաւականին ուրախ ընկերութեան մէջ թողի ու գնացի. . .

Բայց ձերդ պայծառափայլութիւնը այդ թիւսէս էք իմացել:

ՀԱՆՍ: Ես շատ լաւ գիտեմ, նորան այն տեղ լաւ են պատիւ տուել և խմացրել են ոչ թէ ապրելու, այլ մեռնելու համար:

ՊՐԻՆՑ: Այդ շատ զարմանալի բան է, բայց դուք այդ թիւսէս իմացաք բազմարանիցը չը վերկենալով:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ: Մենք իսկոյն կրկներիս վերայ յետ դարձանք, դուք դեռ քնած էիք. այս զարմանք բան է. . .

ՀԱՆՍ (շուտ-շուտ, և երեւոյ զոր ինչ դէպք հասարակութեան մէջ): Իրաւ, որ զարմանալի է. . . Հենց այն միևնոյն պատմութիւնն է, որ մենք իմ մօր հետ կարդացինք. . . ահա, թէ պարսկաստանումը մէկ անգամ թիւս է պատահել. կախարդութիւն, հոգեփոխութիւն. . . հասկանում եմ, իմ հոգիս պընցի մարմնի մէջն է մտել, իսկ նորա հոգին իմ մեղաւոր մարմնի մէջը. . . Դէ, պընցը այժմ լաւ տուգանքի մէջ է. . . Այսուամենայնիւ, մարդ ուղարկեմ իմ անշնչացած մնացորդներին քամակիցը: (Մօտ ու բարձր տոն է ծառայողին) Ե՛յ, թիւսէս է ձեր անունը. . . (Վախճանով, ծառայողին հետ մօտ է գտնւում և խաղաղարարութեամբ պարտաւորւում է) Խնդրեմ դուք գնաք սրճարան և ա՛յք, որ կօշկակար Հանսը այս բոլորիս ինձ մօտ գայ. . . Նա, կարծեմ, թէ դեռ քնած է. . . (Առաջին շրջով) Բան չը կայ. . . վեր կացրէք նորան. նա էլ մի մեծ բան չէ: Թող շատ չը փրփրի իր մէջ:

1-ին ԾԱՌԱՅ: Պատիւ ունեմ յայտնելու ձերդ պայծառափայլութեանը, որ այդ կօշկակարը բոլորովին չի կարող այս տեղ գալ, — նա դեռ դարձած, անշնչացած, արբած վեր ընկած էր, ես ինքս աչքով տեսայ նորան:

ՊՐԻՆՑ: Եւ սրճարանի տէրը հրամայեց, որ նորան տուն տանեն իւր պառաւ մօր մօտ:

ՀԱՆՍ: Ա՛յ, ա՛յ, ահա քեզ ցաւ ու կրակ. . .

Ինչպէս մի պընցի:
ՊՐԻՆՑ: Ո՛չ, ինչպէս կօշկակարի:
ՀԱՆՍ: Տէր Աստուած,
Ձէ՞ որ նա ինքը պընց է:
ՊՐԻՆՑ: Կօշկակար. . .
ՀԱՆՍ: Ձէ՞ որ դա ես եմ:
ՊՐԻՆՑ: Ո՛չ, նա է:
ՀԱՆՍ: Եւ նորան մօր մօտ ինչու տարան:
ՊՐԻՆՑ: Նորան կօշկակարի մօր մօտ են տարել:
ՀԱՆՍ: Իմ մօր կեանքը ինձի թանկ է
Աշխարհումս ամեն բանից.
Բայց չը գիտեմ ինչ է լճուած
Նորան էգուց Արարչից:
Երբ կը զարթնէ մեր պընցը,
Բարիութիւնից կը տրաքվի.
Ա՛խ, Տէր Աստուած, ես ինչ անեմ,
Նա իմ մօրը կը սպանի:
Ո՛չ, յայտնի բան է, չեմ կամենում պընց լինել:
Ա՛յ հողի, հեռացի՛ր, դուրս ել, կորը՛ր իմ մարմնիցս,
կորը՛ր. . .

ԲԺԻՇԿ (Նորա չեւիլ Բոնուս է): Թողէ՛ք, ձերդ պայ-
ծառափայլութիւն. . .

ՀԱՆՍ: Սա ինչ է տղրուկի պէս կալել ու սրիկ չէ
զալիս. մինը հարցնող լինել թէ ինչ է ուզում ինձանից. . .

ԲԺԻՇԿ: Պընց, ներեցէ՛ք. . . ես մինչև այժմ լռեցի
և ոչինչ չասացի, կարծելով, որ այդ զարմանալի ճա-
ռերը վրդովուող և անհանգիստ անող երազներէ հե-
տեանք են, բայց այժմ հաւատացի, որ ձեր ջղային բո-
վանդակութիւնը, cerebralis aptum, սաստիկ խանգար-
ված է և երակդ այն դրութեան մէջն է, որ անպատ-
ճառ հարկաւոր է շուտով արիւն թողնել:—Է՛յ, տղայք:

(Փառանքը և որոշան ղեկարարները դուրս են լսելու և Հանսին
ուժով նորոգում են Տէ՛ր Թեոֆիլի վերայ. Բժիշկը ինչպէս փրկումից հանում է):

ՀԱՆՍ: Այս ինչ բան էր. . . Օրհնուածներ, ես

ձիան նման մի առողջ մարդ եմ. . . (Ձարմանալի հայտն է
Էլշի վերայ) Վեր ձգելը, վեր ձգելը ձեռնիցդ այդ դանակի
կտորը. . . Իսկ ես չեմ թողնել, որ ինձանից արիւն
առնեն. . .

ԲԺԻՇԿ: Դուք անպատճառ պէտք է թողնէ՛ք, որ
արիւն առնեմ. . .

ՀԱՆՍ (չեւիլ դուրս ելնէ և նորոգում է): Բայց թո-
ղէ՛ք թէ ոչ ահա ես ձեզանից արիւն կը թողնեմ:
ԲԺԻՇԿ: Իսկ, այդ ժամանակը ես, իբրեւ բժիշկ, իրա-
ւունք ունեմ հրամայել:

ՀԱՆՍ: Է՛յ, բարբառո՛ս, դու ուզում ես արիւն խմե՛լ,
արիւն խմե՛լ. . .

ԲԺԻՇԿ: Միայն թէ առաջ քսան ունիկ. . . Բռնե-
ցէ՛ք սորան:

ՀԱՆՍ: Համբերեցէ՛ք, համբերեցէ՛ք. . . իմ բժիշկ,
իմ աղաւենակ, իմ քեռի, իմ հոգեակ:

Սպանեցէ՛ք դուք ամենին,

Շատ դուրեկան և քաջէ՛ք.

Սպանեցէ՛ք առողջներին,

Ո՛վ իմ բժիշկ սրտագէտ:

Եւ այս ամեն մեր ազգային

Ննջարաններ, հանգստարանք:

Բժիշկների շինուածներ են,

— Նոցա արհեստի հետեանք:

(Լայլիւնէլ) Ձեր առաջին դուր է ողբալ,

Ձեր պընցին սիրեցէ՛ք,

Պընց լինել համաձայն եմ,

Միայն արիւն խնդրեմ չ'առնէ՛ք:

ԲԺԻՇԿ. Համեցէ՛ք, ձերդ պայծառափայլութիւն,
միայն այն պայմանով, որ եթէ միւս անգամ դուք կը
սկսէ՛ք հաստատել ու պնդել այդ բանը, կամ թէ կ'ար-
տասանէ՛ք մի խօսք. կօշկակար. . . այն ժամանակը,
ներեցէ՛ք, ես բռնի կ'ստիպեմ, ինչպէս իմ պարտակա-

նութիւնս ինձ հրամայում է: (Ծառաներին ի նշան է դրուել — և նորա հետնաճիւղն էն):

ՀԱՆՍ (դիտելով ինքն իրան): Օ՜Ֆ. . . Փառք Աստուծոյ, հազիւ թէ աղատուեցայ. . . Այս ինչքան դժուար է եղել պրինց դառնալը. . . Այ թէ ես էլ լաւ յիմար եմ եղել հօն, մինը ասող լինի թէ, տեսնեմ ինչիցն էս վախենում. . . Զօռով ինքս ինձ շինում եմ կօշկա. . . (Բժիշկը, նորա անիւնը դնելով, յետին խոսքերը ասելու ժամանակը նորա շէտը բռնում է): Բայց թողէք: Ես պրինց եմ:

ԲՈՒՈՐԸ: Կեցցէ պրինց Հերմանը:

ՀԱՆՍ: Ե՛ս. . . հօն, կեցցէ. . . Այդ բանը հիւանդութիւնիցս էր, իսկ ես իսկապէս փոքր ինչ ինձ մոռացել էի, բայց բժիշկը. . . այս զարմանալի բժիշկը ինձ առողջացրեց, փրկեց իմ հիւանդութիւնիցս: Եւ այսպէս, պարոնայք, ես ձեր պրինցն եմ, ես երեկ երեկոյեան եկայ, այսպէս է՛ թէ ոչ. . . իսկ իմ գալու պատճառը ինչ էր:

ՊՐԻՆՑ: Որ ձեր ամենապայծառ նշանածին տեսնէք, որը այս քաղաքովը պէտք է անցնէ:

ՀԱՆՍ: Ասացէք խնդրեմ, սիրելի կոմս, դուք իմ նշանածին ճանաչում է՛ք թէ ոչ:

ՊՐԻՆՑ: Ինչպէս չէ, պրինց: Ինձ էք յանձնված, որ խնամախօս դառնամ:

ՀԱՆՍ: Բայց ինչպէս է նա, հրմ. . . թէ որ գիտէք նա մի բանի նման է՛ թէ ոչ. . .

ՊՐԻՆՑ: Նա գեղեցիկ է:

ՀԱՆՍ (նորի վերայ շատ փայլելով): Ա՛յ, Մարգարիտ Զան — մնաս բարով. . . Ես մեղաւոր չեմ, քաղաքական յարաբերութիւնները. . . բժիշկը. . . ափսոս, իսկ ես ուրիշ վերայ պէտք է պատկուեմ:

ՊՐԻՆՑ: Բայց իշխանուհին խրաքանչիւր ըստէ գալու վերայ է, և ես համարձակվում եմ նկատել, որ ձերդ պայծառափայլութեան շորերը. . .

ՀԱՆՍ (խաղաղ հանելով): Դուք ճշմարիտ էք ասում: —

Սենեկապետ, ինչ պէտք է հազած: Մի տուր ինձ ֆրակս է. . .

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Ասողովն էք հրամայում:

ՀԱՆՍ: Բայտ առանց ասողի, այ դու տխմար: (Սենեկապետը դուռովը դնելով ծաղաւելը անց է կացում և հոգաւոր է դառնում): (Ինքն իրան) Ահա թէ ինչ կը նշանակէ լաւ ֆրակը, լաւ ժապաւէնը ու ասողը. . . Զգում եմ, իրաւի, իմ մէջս մի ազատութիւն, մի հարկաւորութիւն եմ զգում. . . (Զգում է ու փշուր է) Եւ ես ինչպէս կարող էի մտածել, իմարս, որ ես կօշկա. . . (Բժիշկը վերայ հանում է) որ ես պրինց չեմ. . . (Բժիշկը հոգաւոր է) Իմ բժիշկ, ձեր ձեռքը, միւս ձեռքը. . . երկուսն ևս: Զէ՛ որ դուք ինձ հոգի տուիք, բժիշկեցիք. . .

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ (դուռն է բացում և լսելով ձայնը): Զերդ պայծառափայլութիւն, չէ՛ք կամենում. . .

ՀԱՆՍ (առանց շատ փշուր): Կամենում եմ. . . Օ՛հ, իմ ատենապետ: Իսկ դուք ինչ էք կամենում:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Դուք սովորաբար, ընթերցից առաջ հրամայում էք տուած խնդիրները վճուել և ստորագրել. . .

ՀԱՆՍ: Ընթերցից առաջ. . . Այսօր ես, սիրելիս, տկար եմ, այսինքն չեմ կարող աշխատել. իսկ ընթերցի վերայ, ներեցէ՛ք, կը լինեմ. . .

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Այդ թղթերը կարելի է մի առժամանակ թողուլ, — նոցա էգուց էլ կարող ենք կատարումն տալ:

ՀԱՆՍ: Ուրեմն դատարկ բաներ եմ:

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ: Ամենադատարկ, — խեղճերի օգնութեան մասին է:

ՀԱՆՍ: Ի՛նչ. . . Այդ ինչ ասիք դուք. . . Բայց դուք գիտէք, որ օգնութիւնը և ոչ մի ժամանակ չիտաձգութեան չի կարող սպասել, որովհետեւ, այն խեղճը, որ քաղցած է, չի կարող համբերել. . . և ով որ շուտով օգնութիւն կը տայ, նա միևնոյն է թէ, երկու անքան է

տալիս. այս բանը ՚ի նկատի ունեցէ՛ք և ինձ միւս անգամ չխօսացնէ՛ք այդպիսի բաների համար. . . Հասկանում է՞ք ինչ եմ ասում:

ՊՐԻՆՅ (մի փոքր վերայ շուտ փախել): Կեցցե՛ս: (Հանդիմանալով): Պրինց, այդ ձեռք բարեսրտութեանը պատիւ է վերաբերում:

ՀԱՆՍ (ծանոթութեամբ): Է՛, առաջ քաշեցէ՛ք սեղանը: Կոմս, նստեցէ՛ք այստեղ, առանց քաշուելու. . . ՚ի միասին այս գործերի վերայ խօսենք: (Արհեստագործական եղանակով): Կարգացէ՛ք խնդրեմ, միայն թէ կարճ կտրեցէ՛ք. այսքան թէ լինէ է կամենում ասել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ (թուրքական լայն փայտե շուրջակա): Խեղճ որբւայրի կնիկը տասնուհինգ թուման է ուզում, — նա հարկաւորութիւն ունի. . .

ՀԱՆՍ (խօսելով փայտե շուրջակային): Հասկանալի բան է, որ հարկաւորութիւն ունի, երբ խնդրում է: Դէ, ինչքան որ կարելի է, կարճ կտրել, օրհնումս:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ: Այս տեղ է դրուած բոլորի վկայութիւնը. . .

ՀԱՆՍ: Այդ շատ հարկաւոր է. . . Տալ դորան երեսուն թուման, բայց թող բոլորին ոչինչ չը տայ: Շարունակել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ: Կուեստ այգեպանը, ընտանիքով ծանրաբեռնած. . .

ՀԱՆՍ: Լաւ, գիտեմ, գիտեմ, հինգ երեսայ ունի: Նորան քսանհինգ թուման տալ, և նորան կ'ասէ՛ք, որ իւրաքանչիւր ամիս իմ գանձարանից կը ստանայ էլի տասը տասը թուման. . . Ես այդ մարդին անձամբ ճանաչում եմ:

ՊՐԻՆՅ: Պրինց, կը համարձակուեմ հարցնել, դուք նորա հետ ինչպէս ծանօթացաք:

ՀԱՆՍ: Օրհնումս, երբ ես կօշկա. . . (Բռնելով իր շուրջակային): Երբ ես կօշկա. . . կրա. . . կրա. . .

կրակոտ և ժեր ծաղիկներ էի սիրում. . . Հասկանում է՞ք. . . մի շփոթէ՛ք. . . դէ, էլ լինէ կայ այդ տեղ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ: Այս վերջին թուղթը, — այստեղացի քաղաքական ատենի գրագրի խնդրեմ է. . .

ՀԱՆՍ (վերջին): Եւ նորան, այդ խաղաղութիւն: Հրաժարել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ: Ո՛չ, նա 50 թուման փող է պարտ տուել մի կօշկակար Հանս անունով մարդի և սաՀանջում է. . .

ՀԱՆՍ: Որ ես այդ պարտքը իմ վերայ առնեմ: Թող, բան չը կայ (անհամար):

ՊՐԻՆՅ: Մթթ է դուք կը համաձայնուէ՛ք այդ սրկիկի փոխանակ վճարել:

ՀԱՆՍ: Այո, լինէ կը լինի:

ՊՐԻՆՅ: Այդ կը նշանակէ — պարտաւորութիւն սիրողին երես տալ:

ՀԱՆՍ: Թող բանը մեր մէջը մնա, ես դորա համար պատճառ ունեմ. . . այդ երեսասարդ տղան իմ ազգա. . . (Բռնելով իր շուրջակային): Բնայ թողէ՛ք մի: Դուք գիտէ՛ք բնագիտութիւն. . . այո, երկուսիս մի ծծմայր է ծիծ տուել, — մենք ծծեղբայր ենք. . . այդ բնական է. . . նորա փոխանակ 50 թուման վճարել, իմ ներքնատանից 25 շիշ շամպանեայ գինի ուղարկել և նորա համար էլ թագաւորական թոշակ նշանակել. . . նորա մայրը ծերացել է: Վերջացրել: (Տեղի վերջնականով): Մի փոքր վերայ շուտ փախել): Այս շատ լաւ բան է. ո՛վ գիտէ, կարելի է թէ ես կրկին կօշկակար դառնամ: (Բռնելով իր շուրջակային): Ձը մոռանաք շամպանեայ գինին էլ ուղարկել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ: Կը կամենեմք ձեռք քաշել:

ՀԱՆՍ: Հը՛մ. . . ես պէտք է ձեռք քաշեմ. . . (Չեղբայրական): Ո՛հ, այս լինէ է եղել ձեռքս. . . ձմարեան ասեմ, չը գիտեմ. . . (Բռնելով իր շուրջակային): Հա, ահա տես, տես, թէ ո՛վ է մեղաւոր, որ ես

չեմ կարողանում գրել. . . Հնա, դուք ամեն ժամանակ
իմ երակս բռնում էք. . . Այսուամենայնիւ կոմսը իմ
փոխանակ ձեռք կը քաշի: (Պրինցը սորոսագորհ է):

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

Ն Ո Յ Ն Ք, Ծ Ա Ռ Ա Յ, յետոյ Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ Ը Լ Լ
Կ Ա Ն Ա Յ Ք:

1-ին ԾԱՌԱՅ (Շուր քան յոյնիւ): Ահա, իշխանու-
հին, նա արդէն այստեղ մօտիկ է և գալիս է. . .

(Ամենայն այս իողմի, այն իողմի են ընկնում, ծառաները սեղանը և
տխուրները տեղադրում են, սենեկապետը Հոնսին է դուրս գլխաւիւր և
յետնոյնները):

ՀԱՆՍ (Տի իողմի վերայ շուր գալիւ): Հապա, Հանս, քեզ
տեսնեմ, ցոյց տուր լեզուիդ բոլոր ճարտարութիւնը. . .
Խեղճ իմ Մարգարիտ. . . բայց ես դեռ ոչ մի բան չեմ
մտածել: Այ թէ հաստագլուխ մարդ եմ հնա. այժմ ի՞նչ
պէտք է արած. այս հաստ գլուխս եթէ մի սլինդ փայտ
կամ սիւն լինէր, էլի կարող էի վերցնել և կտոր կտոր
անել: Գրագիրն ուղիղ էր ասում, որ ես հաստագլուխ եմ:

ՊՐԻՆՑ: Պրինց, համեցէք շտապել. . . կարծ եմ
իշխանուհու ոտնաձայնն է լսվում սանդուղիսների վերայ:

(Հոնսը, նոր յետեւից Պրինցը և Ֆ. Լաւբէն դուրս են գնում):

ՊՐԻՆՑ (դուրս գնալով, Լաւբէնի առում է): Տեսնենք, թէ
Մարգարիտը իւր դերը ի՞նչպէս կը կատարէ. . .

ԵՐԳԵՅՈՂՆԵՐԻ ԴԱՍԸ:

Կեցցէ՛ մեր սրինգ իւր կնոջով,

Կեցցէ՛ սոցա միութիւն,

Որոց մէջը միացել են

Մեծութիւն, խելք, գեղեցկութիւն:

(Ծառաները աշտանակները դուրս են բերում, լաւագոյն շորեր հա-

գած Մարգարիտ յետեւից բռնած Հոնսը ներս է բերում, նորս երեսը զօ-
ղով ծածկում է, նոր յետեւից ելնու աշտանակները պիկներ. ծառաները
և ընկել քայլ: Իրենցները ալ իողմի սենեկին են դուրս):

ՀԱՆՍ (Մարգարիտի դուրս բերելով): Իշխանուհի. . . ես. . .
չունեմ, այսինքն, խօսք չեմ գտնում. . . այսինքն, ար-
տայապատելիւն. . . այն. . . այսինքն, այդ. . . հասկա-
նում էք. . . չեմ կարող ձերդ պայծառափայլութեանը
բացատրել իմ դէպի ձեզ ունեցած զգացմունքը, թէ և
զգում իմ. . . հնա, և ի՞նչպէս չը զգալ, ձեմ տեսնելով
իմ մօտ. . . այդպէս մօտիկ. . . այդ ձեր կողման է մի
ողորմածութիւն է. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Դուք ի՞նչպէս սիրելի էք, Պրինց. բայց
ներեցէք և իմ շփոթութեանը. . .

ՀԱՆՍ (Մի իողմի վերայ շուր գալիւ): Այս ի՞նչ ձայն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (շարժանալով): Ես յոյս չունէի ձեզ այս
քաղաքի մէջ հանդիպել:

ՀԱՆՍ (Տի իողմի վերայ շուր գալիւ): Այս հենց Մար-
գարիտ ձայնն է. . . (նորմ) Այս փոքր ինչ սիւնապիղ (ն-
որմանելով): արեցի ձեզ, որ երևայի. . . (Տի իողմի վերայ
շուր գալիւ) Ահա, այս մինը կարծեմ յարմար ասացի,
փառք Աստուծոյ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (որինն առում է): Կոմս Ալտեգրո, ես շատ
ուրախ եմ, որ ձեզ պատահեցի, իմ ծնողներս ձեզ շատ
ողջունում են, ողջունում են նոյնպէս և ձեզ, կոմս Ֆօն
— Լաուբէ:

ՊՐԻՆՑ: Մենք լսեցինք, որ իշխանուհին տկար է,
ճշմարիտ է թէ ոչ. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Եւ այդ էր պատճառը, որ ես մենակ
ճանապարհ ընկայ. . . բայց, եթէ իմանայի, որ պրինցը
ինքը այս տեղ է, այն ժամանակ, յայտնի բան է, ա-
ռանց իմ մօրը չէի երևալ, թէ և, նա ինքը առաւօ-
տեանը կը գայ: Բայց ի՞նչ է պատահել պրինցին. . . — Ձերդ
պայծառափայլութիւնը շատ խորը մտածմանց մէջ է:

ՀԱՆՍ (յոյնի նմանութեամբ իրորը հարմար, աչքանի նման

հոռւ է իմանալ, և ճիշտ նորա այս վերջին խօսքերից յետոյ ուշի է գալիս): Ինձ ես ասում. . . ձշմարիտ է, ճշմարիտ է. . . ան, և ինչպէս խորը չմտածել. ձեր ձայնը իմ մանկութեան ընկեր աղջկայ ձայնի նման է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Մանկութեան ընկերը. . . Հը՛մ. . .

ՀԱՆՍ: Այո՛, և այն էլ ամեն բանով. թէ՛ հասակով, թէ՛ դէմքով և թէ՛ նորա. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Միթէ դէմքով էլ. . . (Գողջ յեղ է չգնալ):

ՀԱՆՍ (սասած): Մարգարիտն է. . . Տէր Աստուած, այս ինչ բան է: ձշմարիտ, այդ դու ես. . . դու ևս կախարդուած ես. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Պրինց, այդ ինչ պատահեց ձեզ. . .

ՀԱՆՍ (Նայելով) Ո՛չ, նա է, նա է. . . այսինքն, դու ես, Մարգարիտ: Ձե՛ք որ այս դու ես: Ուշքի եկ:

ԲԺԻՇԿ: Պրինց, դուք այդ ինչ էք անում. մտածեցէք, թէ՛ դա ինչ հետեանք կ'ունենայ. . .

ՀԱՆՍ (տառաջ չը գնելով): Էլ ինչ ես սառած նայում, կարելի է թէ՛ ինձ չես ճանաչում, չէ՛ որ ես քո Հանսն եմ: Ա՛խ, սորան էլ են կախարդել—իւր ազգականներին էլ չէ ճանաչում: Միտքդ բեր, իմ հոգեակ, չէ՛ որ դու Մարգարիտն ես. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Պրինց, ուշքի եկէ՛ք. . .

ԲԺԻՇԿ: Ձերդ պայծառաւիպայութիւն, ես ինձ տուած իրաւունքին համեմատ պէտք է վարուեմ. առաջին հիւանդութիւնդ էլի նորոգվում է. . . այնպէս չէ՛. . .

(Հանաւ Բժիշկ այս վերջին խօսքերից յետոյ վախենում է):

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Թուլանում ե՛ք: Կո՛մս Ալտեգրո՛, ես զարմանում եմ, թէ՛ դուք ինչպէս այս մասին մէկ լուր չէք հաղորդել:

ՊՐԻՆՑ: Թողէ՛ք, բացատրեմ, իշխանուհի. պրնցի զարմանքը բնական է. դուք այս տեղացի մի աղջկայ այնպէս նման էք, որ և ինձ էլ է երկմտութեան մէջ ձգում:

ՀԱՆՍ (Բժիշկին տառաջ է): Լսում ե՛ք թէ՛ ոչ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Իսկ նա ո՛վ է:

ՊՐԻՆՑ: Պալատի վերակացուի աղջիկն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Իսկ պալատը պրնցին է պատկանում: Նա նորան իւր մանկութեան ընկեր է կոչում և յաւիտակուած դատում է, որի հետ նորա վերայ է խօսում. . . խոստովանվում եմ. դա մի երկմտ բան է. . . (Ասում է Հանսին, որը աղքատ նորա վերայ է նայում): Եթէ իմ երեսի դժադրութիւնը ձերդ Պայծառաւիպայութեան վերայ այդպիսի մի սաստիկ ներգործութիւն է անում, ես լաւն այն է, որ ծածկվեմ. . . դուցէ՛ փոքր ինչ հանգստանաք. . . (ուշք չգնալ է):

ՊՐԻՆՑ (Բժիշկին Գ. Լաուբէին): Մարգարիտը իւր դերը շատ լաւ է կատարում:

ՀՐԻՍ (Բի իողջի վերայ շատ գալով): Չարմանալի է, զարմանալի. . . ճիշտ բացայայտ երազ է. . . երկու դէմք էլ այսքան միմեանց նման լինեն. անկարելի բան է. . . Ձը լինի, թէ՛ այստեղ մի կախարդութիւն, կամ թէ՛ մի խաբեբայութիւն կայ. . . Կանց, կանց, ես այս ըրպէիս կ'իմանամ: Նոքա այնպէս են իմանում ու այնպէս են կարծում, թէ՛ մի լիմար մարդ են գտել: Շատ լաւ, կը տեսնենք: (Բարձր) Է՛յ, սպասաւորներ, ծառաներ: Այս ըրպէիս պալատի վերակացուի աղջկանը կանչեցէք. թող այս ըրպէիս, այս վայրկենիս այս տեղ գայ. ես պրնց եմ, այդպէս եմ ցանկանում, այդպէս եմ պահանջում և այդպէս եմ հրամայում. . . պիտի շուտով կատարուի հրամանս, եթէ ոչ. . . (Ծառան գալիս է Գնում):

ՊՐԻՆՑ: (Ասում է իմաց Լաուբէին): Լուր բեր, իբր թէ նա հիւանդ, անկողնում պարկած է. . . (Գ. Լաուբէին գալիս է Գնում, Բժիշկին տալով): Մեր կատակերգութիւնը կը վերջանայ, թէ՛ որ նա իւր կարծիք վերայ հաստատ մնայ:

ՀՐԻՍ: Հետաքրքրական է նայել. . . ես այս բաժակը գլխիս կը խփեմ թէ. . . (Բի իողջի վերայ շատ գալով) Թո՛ւ, լիմար. . . (Բարձր յայնով) գլխիցս անց կը կենամ, թէ՛ նա այստեղ գայ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ես նոյնպէս անպատճառ ջանկանում եմ տեսնել իմ պատկերը և շատ սրտանց խնդրում եմ դուրս մասկին:

ՊՐԻՆՑ (Նորին Էմադ աստուծ է)։ Այդ ի՞նչ էս անուշ...
այդ ի՞նչպէս կարելի է... .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: (Նշողան համայ առաճ է): Դուք միամիտ
կացե՛ք, ես այդ պատրաստուղծիւնը վաղուց եմ տեսել:

S E U T L F.

ኒ በ 3 ኒ ቶ ሊ ፍ ሁ ቡ ሁ 3:

1-ին ծԱՌԱՅ (սուրբ Հարություն) Ձերդ պայծառափայլութիւն, Մարգարեօր Հիւանդ պարկած է անկողնում և ներողութիւն է խնդրում, որ չէ կարող դալ:

ՀԱՆՍ: Այդ ներողութիւնները չեմ ընդունում: Ասան, որ այս բոլակէս այստեղ գայ, եթէ ոչ, ես ինքս կը գնամ նորա մօտ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Պէտք է ասել, որ ձեր վարմունքը անվայելուշ է և ձեզ ևս անարժան. . . Տղամարդը, ով կ'ուզէ լինի, հենց նաև ինքը սլըինցը, պէտք է պատուի կնոջը, թէպէտ հասարակ կին ևս լինի: Թողէք ես ինքս հրաւիրեմ. . . (Պաշտօնին պիկնինքնից բեղի հէլը) Նեղութիւն կրէք գնալ վերահասցուի տունը և ասել նորա աղջկանը, որ ես խնդրում եմ շուտով շնորհք բերել այստեղ: (Տիկնիւ Դուրս է գնում) Շատ եմ հետաքրքրվում նորան տեսնել. . .

ՊՐԻՆՅ (Ինչն Իրան): Ձե՞ս Հասկանում, թէ՛ նա ի՞նչ-
պէս պիտի դայ այստեղ, քանի որ այստեղի գտնուածք
նա ինքն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Այտուամենայնիւ, նորան հարկաւոր է մի բան ընծայել. նա, խեղճը հիւանդ է և կէս գիշերին պէտք է ինձ մօտ գայ: (Դէպի մէկ կողմ) Ո՛րք է իմ փոքրիկ սնդուկը:

ՏԻԿԻՆԸ: Ձեր սենեակի ումն է:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Իսկ ուր է իմ հանգստարանը:

ՏԻԿԻՆԸ (Կողմնի գույք Բանալի): Ահա, սա է, ձեր
պաշտառարայություն:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Դոմենիկո Տոբեաուդ): Տէր Աստուած, այս
 ԹՆՃ շրջ է այստեղ. . . (չեւի լաշինիւովը հովարաւիսն է ու
 նոս) Մատիլդայ, լուսամուտը բաց արա՛. դու գիտէս,
 որ ես տաք սենեակներէ մէջ չեմ կարող քնել:

(Պատմութիւնն որանէ Տորոնտա, Եւայրդայի զանգիւղիկն, Դարոս գիւղատունն, այն
 Կէնդէյ շարքերով եւ Համառնով Եւայրդայիկն Դարոս Դանտն եւ Կայնիպէն Եւայր
 Դն Կալիքիքն որանէ Տորոնտա, Կայնիպէն շէնն Լաւլիքիքնայիւր Հովն գիւղան եւ
 որանէ Տորոնտով, Կալիքիքնայիւր Դարոս Դանտն է, Կալիքիքն Դարոսն է եւ Դարոս
 Կէնդէյ շարքերով):

ՊՐԻՆՑ

Այս բանն ի՞նչո՞ւ չը վերջանայ,
Նա պէտք է մեզ ազատի.
Ես ոչինչ էլ չեմ հասկանում,
Մթթ է նա մեզ կ'երեւի:

ՀԱՆՍ:

Այժմէն և եթ նկատում եմ
Այս տեղ մի խորամանկութիւն.
«Սեփոդնի մէջ Նա պարկած է»
— Իբր թէ ունի Հիւանդութիւն:
Թէ որ այժմ մեր առաջին
Նա կարենայ երևալ,
Ես իմ գլուխս եղ կը դնեմ,
Նաև կոչումս ինքնակար:

(Բժիշկը, սենեկի աղեկահերը և ճառասները):

Ես անհամբեր սպասում եմ
Այս կատակի վերջանալուն.
Խոստովանուեմ, ես տեղեակ չեմ
Նորա այստեղ երևալուն:

ՊՐԻՆՑ (ծաղրելու Մարգարիտին հասցնող նամակ է)։

Այնպե՛ս, թօկից փախս՛ծ,
Աստ՛ խնդրեմ ինձ պրնցիս.

Զիցէ՞ թէ աշդ խելքով փթած
Կամփիս խաբել ամենքիս:

(Մտայն և արտա Տօր էլու Հանդիս ղէրայ և իշխան արտա ղէրայ, որ լուի: Պրիմիւս Գրաւիս Գրաւիս):

ՀԱՆՍ (նորից ծոցի գեղարվեստ):

Ահա, տեսա՞ք, իշխանուհի,
Որ ձեզ էլ չեն ուզում լսել.
Ինձ, Թուլմասիս Ժերազաւատ,
Անհնար է շուտով խաբել:

(Մեծ դռնիցը դուրս է գալիս Մարգարեիսը, իւր շորերը հագած
 և պաշարաւորներին հետը Բռնաբեկ շինականներով)։

Սէլ, այս նա է. . . Հենց նա ինքը. . .
Այս լինչ պէտք է նշանակի,
Այժմ ես ինքս հաւատում եմ
Ամեն դատարկ մի բանի:

Այլ քեզ մի ճիշտ (ծիծառ) դիպումս՝
 Ես հենց կարծես երազում եմ:
 Այժմ ուրիշ շորերի մէջ
 Արդեօք նորան ծանօթ կը լինեմ:

ՊՐԻՆՑԸ Է ՄԻԻՍՆԵՐԸ:

Այո՛, նա շատ լաւ վախճանով
Այս կատակին վերջ կը տայ,
Այս հրաշալի նենգութիւնը
Լաւ կարգադրել, կեղծել է՝ նա. . .

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ՆՈՅՆՔ, ՄԱՐԳԱՐԻՏ Է յԵտոյ Գ. ԼԱՈՒԲԷ:

ՀԱՆՍ (Մարտիրոսի վերայ յարգաբանած հայտն է, Տի Էդշի վե-
րայ շուռ փաշով խոսում է): Ի՜նչպէս նորա վզովը կը փա-
թաթվիս: . .

ԲԺԻՇԿ (Համայն Հանդիմանում): Դի սէր Աստուծոյ,
պրկեսց, աշխարհագրութեամբ շարժուեցէ՛ք, տեսէ՛ք, ձեռք-
պալծառափայլութեան նշանածք աշտեղ է:

ՀԱՆՍ (հայդէս նորա՛ն առա՛ն է)։ Այո՛, այո՛, Ճշմարիտ է...
 գգոյշ կը լինեմ. . . Բայց ի՛նչպէս նմանն է. . . Կարծես
 մի խնճոր լինի կիսած։

(Այս հիշատակն Յ. Լաւրէնցիէն է դառնում և պիտի հետ ին-
ճայի ժողովուրդէն):

ՊՐԻՆՑ (Նորան Համայ ասում է): Գիտեմ, գիտեմ: Ա՛խ,
այն սատանի չետի ոտ. . .

ՀԱՆՍ (Մարգարիի վերայ աչի գաւիւնը հայելով, հաղահաղի խօսում է): Մարգարիտա. . . (Ուշի գաւիւն): Ո՛հ, ինձ օպա-
նեցիր. . . Մարգարիտա, մօտեցիր, մօն վախիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Վախճանյան) ծնունդով Երևանում է, որպեսզի գեղարվեստական գլխավոր Գրուբ Հրաչիսյանի և իշխանական շնորհի համագործակցությամբ Գրուբ Հրաչիսյանի էլիք ձեռք մօտ դալ և ահա ես էլ եկայ:

ՀԱՆՍ: Մենք, կարծեմ միմեանց ծանօթ ենք, այս-
պէս է թէ ոչ. . . մի ժամանակ միմեանց տեսել ենք. . .
Ինձ ճանաչում եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Երէկ գեշերուանից զկնել, երբ ձերդ
պաճառաւորացութիւնը ալս տեղ եկաք:

ՀԱՆՍ (մե Էդուի վերայ շուրջալույս): Թող, սատարեն ոտը
կտորուկի և նա էլ ինչպէս այս ամենքը. . . (Մարգարէի
սուտէ): Ուրեմն դու ինձ միայն երեկոցեանը տեսանք
սողաթիւն անգամը և ուրիշ անգամ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Մէկ էլ առաջուց եմ տեսնել, մայրա-

քաղաքում, երբ ես կոմսուհու մօտ ծառայում էի. . .
և երբ դուք համալսարանում կարդում էիք:

ՀԱՆՍ: Այդ մէկը ճշմարիտ է. . . դորան խօսք
չունեմ ասելու, դէ՛ թնչ պէտք է ասած: Ինչ որ ուղիղ է,
ուղիղ է. ես համալսարանում շատ եմ կարդացել. . . և
դորա համար է, իմ աչքի լոյս, որ մենք իշխանուհու
հետ կամենում ենք քեզ վարձատրել. . . Ինչ որ կա-
մենաք, խնդրեցէք:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Համարձակվում եմ կրկնել այն միև-
նոյն խնդրերը, որն մասին ես արդէն պատիւ ունեցայ
նորին ազնուութեան կոմս Ալտեգրօին յայտնել:

ՀԱՆՍ: Դէ, օրհնուած, մի շուտ արա՛, տեսնենք
այդ ինչ խնդրեր է:

ՊՐԻՆՅ: Դորա հայրը չի կամենում դորան իւր սի-
րեկանի վերայ պսակել:

ՀԱՆՍ: Բայց դորա սիրեկանն ո՛վ է:

ՊՐԻՆՅ: Մի հասարակ կօշկակար է և ես էլ զար-
մանում եմ թէ սա նորանում թնչ մի ախորժեղի բան է
տեսել: Այդ այն միևնոյն կօշկակարն է, որին սորանից
երկու ժամ առաջ արբած տուն տարան. . .

ՀԱՆՍ: Նախ՝ ձեզ հետ չեն խօսում, երկրորդ՝ չը
գիտեմ, կոմս, թէ նա ձեզ թնչ է արել, որ դուք ամեն
քայլում նորա վերայ էք յարձակվում. փոքր ինչ առաջ
կամք չէիք տալիս նորա փոխանակ պարտքը վճարել. . .
երրորդ՝ Մարգարիտը շատ լաւ ընտրողութիւն է արել,
չորրորդ՝ ես նորա վերայ շատ լաւ բաներ եմ լսել և
հինգերորդ՝. . . Մարգարիտս, դու թնչ կ'ասես այս բա-
նին վերաբերեալ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Այն կ'ասեմ, որ ձերդ պայծառա-
փայլութիւնը նորան կողմնապահութիւն արիք: Նախ՝
նա բոլորովին մի հասարակ մարդ է, երկրորդ՝ քիչ
խելքեցը թեթեւ, երրորդ՝ միշտ անգամ փոքր ինչ
տխմար է, չորրորդ՝ հարբող է, հինգերորդ՝ հպարտ է,
վեցերորդ՝ մեծամիտ է, եօթներորդ՝ սրիկայ է. . . ես

համոզուած եմ մի ուրիշ լաւ նշանած ճարել, եթէ ոչ
նա ինձ խիղոյն դուրս կը վռնտէ տանից:

ՀԱՆՍ (մի փոքր ժամ է փախել): Տես թէ թնչ օձն է
եղել: (ստուգ է նորա) Եթէ որ այդպէս է, ուրեմն դու
ինչու համար ես ուզում այդպիսի մարդու վերայ պսա-
կուել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ:

Մի խեղճ աղջիկ—մի հարսնացու
Բոլորովին չի կարող

ձեշտ ընտրութիւն անել ինքը,

—Գտնել իւրեան լաւ սիրող:

Մանկութիւնից մենք միասին

Մեծացել ենք սիրելու,

Այն միջոցից ես երգուել եմ

Հաւատարիմ լինելու:

Լաւ է մարդը չմար լինել.

Ես խելօք եմ, այդ պատճառով

Խելօք կնոջը խնդութիւն է՝

Եթէ մարդը կադ է խելքով:

Մարդս իշի պէս կը հնազանդվի,

Հեծած, գլխին կ'անեմ նօխտայ.

Միայն խնդրեմ հօրս ասէք,

Որ պսակվելու նա մեզ խօսք տայ:

ՀԱՆՍ: Դու շատ լաւ ես ասում, իմ աղաւնեակ. . .
բայց թող ես այդ բանի վերայ մտածեմ (Մարգարիտս ձե-
րեհոյ է իշխանուհու և նորա հետ ոչ ուր է խօսել): Եթէ կը
թողնեմ, որ նա ուրիշի վերայ պսակուի. . . Այսուամե-
նայնիւ, չէ՞ որ և այն ուրիշն էլ հենց ես ինքս եմ, ես
ինքս. . . այսինքն, կ'ստով չափ ես եմ, այսպէս ֆիզի-
քական կերպով ես կ'ստով չափ այն տեղ եմ, իսկ բա-
րոյականապէս—այս տեղ. . . Ա՛խ, դու անխճուած կա-
խարդութիւն, իրան, որ ոչինչ չես հասկանալ այս բա-

նիցը: Բայց այսուամենայնիւ,— ես ուզում եմ այն մարդուն տեսնել, որի վերայ իմ Մարգարիտը կը պսակուի: (Բարձր շարժում) Հը՛, իմ աչքի լոյս, ես քո խնդրքին համաձայն եմ, միայն այս պայմանով, որ վաղը, առաւօտեան, դուք երեքդ այս տեղ լինէք,— դու, քո հայրը և քո փեսայացուն, — լսում եմ թէ ոչ, քո փեսայացուն Հանսը թող անպատճառ այս տեղ զայ. մինչև առաւօտն էլ նա կարող է քնել: (Մի փոքր վերայ շարժում) Հը՛մ, այս շատ լաւ բան է, ես վաղը ինքս ինձ հետ կը ծանօթանամ, ես շատ կը ցանկանայի տեսնել, թէ ես ի՞նչպէս եմ. . . չէ, երևում է թէ լաւն եմ աչ. . . առաջ շատերն էին հաւանում. . . տեսնենք: (Ասում է Մարգարիտին) Ուրեմն զննո՛ւ բարով, զննո՛ւ բարով. . . ես այժմ գործ ունեմ:— Ընթերթը պատրաստ է՞ թէ ոչ:

(Մարգարիտը որոնք քնելու գնացել էր, իշխանուհին նորա չէր Բարձր է և նորա ինքնուրուի տեսնելու քոնում): (Փողեր և Բարձր էր):

ՀԱՆՍ (Գոհունքով) Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ. . . Թո՛ւ. . . վախեցրիք, անիծուածներ. . . Այդ ի՞նչ էք անում. . .

ՊՐԻՆՅ: Ընթերթի զնալու նշան ենք տալիս:

ՀԱՆՍ: Այդ ի՞նչ ամենայնմար սովորութիւն է: Ահա իմ նշան տալը (Իւր փոքր խփելով), սա աւելի լաւ է. երբ փորս գոռագոռում է, այդ կը նշանակէ թէ հացի ժամանակ է: (Ասում էր Գոհունքով շարժում, Գոհունքով էր Գոհունքով իշխանուհին) Իրաւ, իշխանուհի, կարծեմ ձեր փորն էլ է վեց վեց անում, որովհետեւ ճանապարհից էք եկել. . . Հա՛, Բարձր է նա:

ՊՐԻՆՅ: Իւրեանց ննջարանումն են: Իշխանուհին, երեւի թէ, կամենում է Մարգարտին վարձատրել. . .

ՀԱՆՍ: Հը՛, Բարձր է, պարոնայք, դուք այդպիսի նմանութիւն տեսել էք, հենց կարծես թէ երկու գոյգ կօշիկներ լինէին. . . այսինքն թէ ջրի երկու կաթիլներ. . .

ՊՐԻՆՅ: Ջարմանալի կերպով միմեանց նման էին. աւելի թէ առաջին հայուածքում. . .

Ֆ. ԼԱՍՈՒԲԷ: Միայն թէ իշխանուհու գծագրութիւնը աւելի ազնիւ է և քնքոյշ:

ԲԺԻՇԿ: Եւ իշխանուհին աւելի հասակով է և լիք. . .

ՀԱՆՍ: Ես չեմ հակառակում, սակայն սատանայական նմանութիւն ունէին: (Մի փոքր վերայ շարժում) Այժմ ի՞նչ զարմացք կը լինէր, որ հարսանիքիցս յետոյ ես էլի միւսնոյն արհեստաւորը դառնայի. . . սատանան ի՞նչքան չի անել, թէ և այդ ո՛չինչ, բայց. . .

Բախար ինձի կը վիճակի

Մի փառաւոր իշխանուհի,

Եւ ի հարկէ, Մարգարտի հետ

Մի ուրիշը կը պսակուի:

Թէ հարսանիքիցս էլի յետոյ

Կրկին ես ինքս կախարդում եմ,

Այն ժամանակ ես սուս ու փուս

Իմ Մարգարտին կը դիմեմ:

Թէ այն հասակն էլ չունենայ,

Միւսնոյն խելք, գեղեցկութիւն,

Նա դարձեալ ևս այն կը լինի,

Տէր Աստուած տո՛ւր ինձ փրկութիւն:

(Ասում է) Բայց այս ի՞նչ հակառակ բան է,

Թէպէտ նա է, սակայն, նա չէ:

Իրաւ է ասած, որ առաւօտեան վնասը երեկոյեան օգուտից լաւ է: Ահա նոքա երկուսն էլ: Հենց սիրտս ասում է, որ մահամեղականի պէս երկուսի վերայ էլ պսակուեմ: Մէկ ինքներդ դատեցէք. եթէ ես պսակուեմ մէկի վերայ, չէ՞ որ պէտք է միւսին ձեռքիցս բաց թողնեմ. գուցէ նա լինէր խիստական Մարգարիտը: Մի խօսքով, որի վերայ էլ որ պսակուեմ, — այսուամենայնիւ պէտք է միւսը ձեռքիցս թռչի. բայց այդ որքան ցաւալի կը լինի, եթէ այդ ձեռքիցս թռածը Մարգարիտը լինի: (Այս վերջապէս յետոյ, Մարգարիտը իշխանուհին)

նաև հոգի շարժելու համար, ինչ նա, որ իշխանահի էր, Մարգարիտ շարժելու համար՝ սենեակիցը դուրս ելն գալիս. յետինը առաջինի շեռքը համբուրում է, Պէտէ է սփռաշունչ, որ այդ պահի մէջ հասարակութիւնը չը շարժուի, որովհետեւ համար Մարգարիտ էրեւր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Դէ, գնա՛ք բարով, միշտ ողջ լինէ՛ք և հանգիստ: (Նորա ծովապետ համբուրում է) Ես կ'աշխատեմ քո գործը ուղղել: (Գերասիմովին դուրս է գնում) — Այդ Մարգարիտը շատ գեղեցիկ աղջիկ է, բայց ես չեմ նկատում, որ նա այդպէս զարմանալի կերպով ինձ նման լինի. մենք երկուսս էլ հայելու մէջը նայեցինք. . . (Հանդիմանալով) Յուսամ, ձերդ պայծառափայլութիւն, որ այժմ կը հանդարտուէ՛ք և կը հաւատաք. . . (Քուր յետ է գնում):

ՀԱՆՍ: Ամենայն բանի, ամենայն բանի: (Մի փոքր վերայ շուրճի վրայ) Թող գրողը ինձ վերցնի, թէ որ սա Մարգարիտը չէ: (Բարձր ձայնով) Ձերդ պայծառափայլութիւն, ես երջանիկ եմ. . . ես ձեզանից. . . այսինքն, այս բախտաւորութիւն է. . . ես ինչպէս շնորհակալ եմ այդ պատուաւոր պարոն կախարդից. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Խուռ փայլով): Հարկաւոր է շնորհակալ լինել կոմս Ալտեգորօից. միայն սա կարողացաւ իւր քաղաքագիտութեամբ մեր ազնուական տները միացնել միմեանց հետ. . .

ՀԱՆՍ: Եւ գիտէ՛ք, երբ ես ձեր մարդը կը լինեմ, ինչպէս մենք միմեանց հետ կ'ապրենք, ես ձեզ սուրբ պէս կը պաշտեմ. . . Այսուամենայնիւ ժամանակ է մի պատառ ուտելու: (Ձեռք է դնում Մարգարիտին):

(Վախճան)

Վերջ երկրորդ արարուածի:

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

Թէպտորնը ներկայացնում է առաջին գործողութեան սենեակը:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.

ՀԱՆՍ (Իւր նստիկն շարժելու համար, հանձնալի վերայ հասնելով):

ՊՐԻՆՑԸ և ՖՕՆ ԼԱՌԻԲԻ Ներսէն մտնում:

ՊՐԻՆՑ: Վա՛հ, սպասեցէ՛ք, նա, իրաւի, դեռ ևս քնած է:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԻ: Եւ ես վաղուց գիտէի, որ այդպէս կը լինի. երեկոյեան նա մի բաւականի թմրեցուցիւ բաժին կերաւ:

ՊՐԻՆՑ: Այսուամենայնիւ բաւականին թունդ է եղել, ասում են թէ ինքն է իւր շորերը հանել և այսօր առաւօտուայ համար էլ հրամայել է նախաճաշիկ պատրաստել:

Ֆ. ԼԱՌԻԲԻ: Խեղճ իմ Հանս, ես ինձ երեւակայում եմ, թէ նա երբ զարթնէ, ինչպէս կ'ազատուի կախարդութիւնից:

ՊՐԻՆՑ: Իսկ ես կը ցանկայի նորա զարթեցնելը տեսնել, — թէ նա ինչ կը խօսայ. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԲԻ: Շատ կարելի է թէ, երեկոյեան բաները երազ կարծէ:

ՊՐԻՆՅ: Ո՛հ, դուք սխալվում էք: Եթէ որ ես այդ մարդու փոխանակ լինէի, ես կարծեմ, որ ինքս բոլորովին կը շփոթվէի, թէև, յայտնի բան է, ես չեմ հաւատում կախարդութեան:

Գիտէ՞ք թէ ո՛չ, որ այդ պատահմունքը հոգեբանական կողմից շատ հարցասիրական է:

Ֆ. ԼԱՌԻՔԷ: Մթթէ Զերդ պայծառափայլութիւնը կամենում է այստեղ մնալ:

ՊՐԻՆՅ: Այո, իսկ դուք մնացած բաները կարգադրեցէք:

(Ֆ. ԼԱՌԻՔԷ ԴՆՈՒՄ Է ԳՆԱԾ):

Տ Ե Ս Ի Լ Բ.

ՊՐԻՆՅ Լ ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ (Իւր «Ենկերոջ» ԴՆՈՒՄ Է ԳՆԱԾ):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Ա՛խ, այդ դուք երեկ երեկոյեան հիւրն է՞ք. . .

ՊՐԻՆՅ: Կրկին բարև ձեզ, մայրիկ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Զեզ հետ էր թնչ էր նա պանդուկ մտաւ:

ՊՐԻՆՅ: Ո՛չ, իմ ընկերոջ հետ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Երեւակայեցէք ձեզ. չէ՞ որ կէս գիշերին բերին նորան այստեղ. . . ես վախեցայ, մտածեցի և ասացի, չը լինի սորան մի ամբախտութիւն լինի պատահած. իսկ նա. . .

ՊՐԻՆՅ: Արբած էր:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Այսուամենայնիւ, չը մտածէք թէ Հանսը հարբած էր, ո՛չ, նա մի բարի, խոնարհ երիտասարդ է. այդ առաջին անգամն է նա այդպէս ճանապարհկցը ծովել, — երևում է թէ մի լաւ ընկերութեան մէջ է ընկել:

ՊՐԻՆՅ: Այսինքն, նա պալատական ծառաներէ հետ է լսմել, — իսկ նոքա կատակ չեն սիրում:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Իմ բարկութիւնս միայն պանդուկապետի վերայ է գալիս, որ նա իւր մօտ չի քնացրել նորան, իսկ այժմ իւրեանցից սուտ սուտ բաներ կը հնարեն, մեկնութիւններ, դատողութիւններ կը տան, որ կէս գիշերին Հանսին արթած տուն բերին:

ՊՐԻՆՅ: Ե՛հ, թնչ անենք, թող թնչ կամենան, դուք տան: Իսկ որովհետեւ իմ ընկերը ևս փոքր ինչ պատճառ է եղել, ուստի — դորա համար ես պարտաւոր եմ ձեզ այդ անբախտութեան համար վարձատրել: Ահա՛ վեր ա՛ռ, բարի պառաւ: (Նորա փող է րաւիւ: Հերբորտն Էրաճարմա՛ն է): Կօշիկները փողն էլ մէջն է, որ մենք խոստացանք կարել տալու, բայց այժմ նոքա մեզ այլ ևս հարկաւոր չեն:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ (Վերջապէս): Եթէ այդպէս է, ուրեմն խոնարհաբար շնորհակալ եմ, պարոն:

ՀԱՆՍ (Երաճարմա՛ն): Մարգա. . . Մարգարիտս, հոգեանկ Մարգարիտ. . . սուս, մի պարծիք, մի պարծիք. . . լաւ, արծւի նման մի բարձրանալ. . . բաւականէ. . .

ՊՐԻՆՅ: Նա երազում դելն է տալիս. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Նորան այդ շատ է պատահում:

ՀԱՆՍ: Մարգարիտս. . . իմ ծաղիկ. . . ես քեզ կը քաղեմ, կը քաղեմ. . . դու իմս ես, չը նայելով թէ դու իշխանուհի էլ լինիս. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Եւ նա միշտ երազումը երեւելի մարդկանց է տեսնում. . . ահա՛ այժմ էլ մի իշխանուհու, լսեցիք թէ ո՛չ:

ՀԱՆՍ: Ես ինքս կախարդուած պընց եմ:

ՊՐԻՆՅ: Միտքդ է գալիս թէ ո՛չ. երեկոյեան նա մի բան պատմեց կախարդուած պընցի մասին:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՆ: Իսկ թնչ բաներ կը դուրս տայ, երբ ես նորան զարթեցնեմ. . . ահա՛ տեսէք:

ՊՐԻՆՅ: Ես շատ կը ցանկայի լսել, միայն թէ նա ինձ չը տեսնէր:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դորանից էլ հեշտ բան չը կայ. . . համեցէ՛ք իմ սենեակիկը:

ՊՐԻՆՅ: Շատ ուրախ եմ: Դէ, նորան դարձեցընու, միայն թէ ինչո՞րեմ առանց նախատելու, (բռնէ փռած խոշոր սենեակը), լսեցի՛ր:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

Հ Ե Ր Տ Ր ՈՒ Դ Ա Յ Լ Զ Ա Ն Ս

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Հանին դարձեցողով): Հանս, Հանս, զարթո՛ւր, ժամանակ է:

ՀԱՆՍ (Բռնալուր): Հը, ի՞նչ է, նախաճաշիկը պատրաստ է. . . (Մի փոքր վերայ շուր փառլ): Հը, այս երեւի մայրս է: Այս ի՞նչպէս է ընկել նա պալատի մէջ. . . է՛յ, մանկաւորիկ (սենեակէն):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ձարթո՛ւր, աղանեակս, աչքերդ բաց արն. . . մի նայիր ինձ:

ՀԱՆՍ (Աչքերը շուր փառլ): Հն, ես այս ո՞ր տեղ եմ: Մթթէ. . . (Վեր ցորկելով) Ա՛խ, գլուխ ՚ի քարը, ես դարձեալ կօշկակար դարձայ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Հը, քեզ ի՞նչ սրտահեց, տօ՛ւ ան որդամեա. . .

ՀԱՆՍ (Անիծանից վեր իջնալով ու շուր շուր մոռնալով): Ո՛հ, այս իսկապէս ցածուրթիւն է, այս իսկ անպատուութիւն է. . . դէ, այս ի՞նչ յիմար կատակներ են. . . ես այս չեմ թողուլ և չեմ կարող մարսիլ: Այս ի՞նչ բան է, մարդ այսօր չէ իմանում, թէ վաղը ինչ պէտք է դառնայ. . . երեկոյեան մի պարկիւր քնելու, որովհետեւ առաւօտեան, սատանան գետէ, թէ որ զարթնես, ո՞վ կը լինես դարձած. . . Այսպիսի կեանքը հենց մարդու զգլեցընէ է. . .

Հն, մենք դեռ տեսնենք: Ձեմ ուզում կօշկակար դառնալ. . . ես—պրինց եմ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Բայց դու ինձ չես ճանաչում, ի՞նչ է: ՀԱՆՍ (Առա՛ւ է նորա): Դէ, կորեք, զնն, ՚ի սէր Աստուծոյ, մի զգուեցնիր, մօքըր (հարապիր):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Էլի մօքըր ասացիր:

ՀԱՆՍ (Երբեք չեմ փառլ, ինչն իրա՞ն դատարարութիւն է ո՞րա՞ն): Երբ ես խմում էի, ուտում էի, դատողութիւն էի տալիս, երբ ես իշխանուհու հետ սէր էի անում. — և առհասարակ, երբ ես իշխում էի, բոլորը ասում էին — թէ սա մի մեծ ազգից ծնուած պրինց է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Նորա՞ն անգիտելով): Ուշքի եկ, որդի:

ՀԱՆՍ (Ձեռք լախ փառլ): Մանր փող չը կայ մօտս, այ պառաւ: (Աստուծոյ դէմ շարունակելով) Եւ այժմ ևս կամենում են ինձ բարձրութիւնից և հարստութիւնից վաղը ձգել խղճութեան և աղքատութեան մէջ, նաւսի պէս այս պառաւին ինձանով են արել. . . ո՛հ, այդ քո տեսածդ անցկացաւ, չեմ ուզում, չեմ ուզում. . . չեմ թողուլ. . . (Տեսնելով, որ Հերտրոսն իւր փութիւնը չի գտնում) Աստուած տայ, տատի. . . ահն, դարձեալ ձեռք չի քաշում. . . Թող ինձ, թէ Աստուած կը սիրես, ու կորիր:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Լայ լինելով): Ահն քեզ մինչև ո՞րտեղ հասցրեց հպարտութիւնը, ինքնահաւանութիւնը և արբեցութիւնը. . . դու քո մօքըր չիս ճանաչում. . . ահն, իմ հոգատարութեան համար չնորհակալութիւն. . .

ՀԱՆՍ (Ձեռքով): Մայրիկ, իմ հոգեանկ, ներիր. . . ես չեմ մեղաւոր, որ ես պրինց եմ. . . (Վեր իջնալով): Եւ այս ի՞նչ սատանայ ինձ կախարդեց. . . դէ, երանիք թէ մի երկու երեք տարի ինձ թողնէին պրինց լինելի:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Արդարաւորապէս իջնալով): Հը, ահա թէ բանն ի՞նչ է. . . Դէ, արդէն երազէ, երեւում է թէ սաստիկ պարզ և կենդանի ես երազել, երբ դու մինչև այժմ ուշքի չեկար. . .

ՀԱՆՍ: Այս տեղ ի՞նչ երազարան կայ: Առաջ,

երաւ է, ես շատ էի երազ տեսնում. երբեմն երևեւել տիկիներն էի տեսնում, երբեմն կապիկներ. . . նոյնպէս գողեր, շուն. . . այո՛, և այդ բոլոր կապիկներին, շներին, գողերին. . . ես յիշում էի, թէ՛ երազումս ինչեմ տեսել, այնպէս եմ յիշում, ինչպէս և այժմ գիտեմ, որ անցեալ գիշերը ես իսկապէս բացայայտ պրինց Հերմանն էի:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Բաւական է, յիմար, բաւական է. ուշքդ վերադարձի՛ր. . . արև այս տեղ իմ մօտս նստի՛ր, այդ բանի վերայ ՚ի միասին խօսանք և ես քեզ կը հաստատեմ, որ այդ երազ է: Նրէկ գիշեր դու մի պարոնի հետ պանդոկ գնացիր, այդպէս է՞ թէ ոչ:

ՀԱՆՍ: Այդպէս է: Իսկ դու գիտե՛ս թէ ոչ, թէ այդ երկու պարոնները ովքեր էին. . . պալատական ծառաներն էին:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Օ՜Ք, մի քանի դուրս տաս դուն էլ, օրհնում, դու սրճարանումն ես խմել. . .

ՀԱՆՍ: Այո՛, այդ ուղիղ է, վոքը ինչ պրնցի մարդկանց հետ կոնծեցինք, մինչև անգամ չափերը դուրս. այնպէս, որ այն տեղ քնեցի. . . ահա, հենց այդ տեղ կախարդեցին. . . Յանկարծ պալատի մէջ զարթնեցի, — և ամենքը ինձ հաւատացնում են, իբր թէ ես պրնց եմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ահա, ուրեմն իմացար, — այդ ամենը դու երազում ես տեսել (Հանսը անհամբերութեամբ ցոյց տալիս): Հը, ինձ լսի՛ր: Դու բոլորովին պալատի մէջ չես եղել, որովհետև քեզ սրճարանիցը ուղիղ այս տեղ բերին և մահճակալի վերայ դրին:

ՀԱՆՍ (Ուշադրութեամբ): Այդ ի՞նչ ես ասում. . . ես պալատումն չեմ եղել. . . սրճարանիցը բերին. . . (Յի նոյն վերայ շուտ փութիւ) Սպասի՛ր, այո՛, այո՛, միտս է գալիս. իմ հոգիս այն տեղ պրնցի մարմնու մէջն է. . . իսկ այս տեղ իմ մարմինս է նորա հոգով: (Բարձր ջայթիւ) Մայրիկ ջան, լսի՛ր. եթէ որ ինձ պալատիցը չը բերին այս տեղ, կը նշանակէ թէ իմ մարմինս են բերել առանց հո-

գու. . . — հոգով, միայն թէ ուրիշ հոգով, հը, իսկ դուրանից յետոյ. . . գիտե՛ս թէ ոչ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դորանից յետոյ ի՞նչ:

ՀԱՆՍ: Այսինքն, այժմ. . . ես. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դէ, այժմ դու ի՞նչ. . .

ՀԱՆՍ: Այժմ սորանից դուրս է գալիս, որ ես. . . արդէն ես չեմ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ո՞նց թէ դու դու չես. . .

ՀԱՆՍ: Այսինքն ես ես եմ. . . այսուամենայնիւ ես ես չեմ: Այսինքն, բոլորովին կօշկակար Հանսը չեմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դու ուրիշ ո՞վ կարող ես լինել:

ՀԱՆՍ: Ե՛ս. . . այս ամեն բանից յետոյ, ես էլք պրնց Հերմանն եմ, այո՛, իմ արևս վկայ, որ ճշմարիտ բան եմ ասում:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այս ամեն բանից յետոյ, դուն յիմար ես, քեզ պէտք է գժանոց տարած:

ՀԱՆՍ (Բարձր-բեւոյն): Ա՛յ կին, դէ ինձ համբերութիւնից մի հանիւ, եթէ ոչ հենց այս րոպէս կատաղեցի հա. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Տ՞ո գիժ, մօր հետ այդպէս կը խօսե՛ն. . .

ՀԱՆՍ: Ո՛չ. attendu, այժմ մի հարց է առաջ գալիս. ասա, խնդրեմ, իրաւ դու իմ իսկական մայրս ե՞ս. . . Ո՛չ, ոչ, սպասի՛ր, սա հենց լաւ հարց է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Վառ շարժում): Աստուած է վկայ, որ սա ցնորվել է:

ՀԱՆՍ: Իսկ այս ես հաստատ գիտեմ, որ քո մարդը — իմ հայր կօշկակարը — իմ հայրը չէ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ի՛նչ, ի՛նչ ասացիր. . . մէկ էլ ասա, որ լաւ հասկանամ:

ՀԱՆՍ (Անհիշ չը բեւոյն): Ես զգում եմ, որ պրնցի արեւնը իմ երակներս մէջն է վազում. . . իսկ կօշկակարի արեւնը ուրիշ կերպով է վազում: (Փոփոք ծանր փութիւ) Եւ եթէ ես չեմ սխալվում, եթէ ես ուղիղ պրնց

եմ,—հանդարտ կանց, մօքքը ջան, ես քեզ կը բախտա-
ւորեցնեմ, քեզ կը վարձատրեմ: (Նստաւելլ, որ Հերթրուտտն
լայ է լինում) բայց ոչ. . . թեւ. . . ես այս ինչ ասացի.
մենք միշտ միասին կ'ապրենք, միմեանցից չենք հե-
ռանալ,—և թէպէտ ես պրինց եմ, բայց չեմ կամե-
նում, որ ուրիշ մայր ունենամ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ա՛խ, Տէր Աստուած, արդեօք
բժշկին յետեւիցը մարդ չուղարկեմ:

ՀԱՆՍ: Ա՛յ, քեզ տուաքոց, ոչ, ոչ, հարկաւոր չէ. . .
հը, կրկին ուզում ես արիւն թողնել, որ ես ինձ պրինց
եմ կարծում, ինչպէս երեկոյեան քիչ մնաց որ արիւն
չը թողնուն, երբ ես պնդում էի, որ ես կ'օշկակար եմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ապշել է, ապշել է. . . զնամ, մի
դեղ ճարեմ սորա համար. . . Աստուած տայ, որ նա
ուշքի գայ:

(Դուրս է գնում Տիլին Կոնուլը)

Տ Ե Ս Ի Լ Դ.

ՀԱՆՍԸ մենակ:

ՀԱՆՍ: Ինձ հրաշք է պատահել. . . ես շատ լաւ
գիտեմ, որ ես երեկոյեան չեմ քնել, և մինչև անգամ չեմ
էլ հարբել, որովհետև մեծքս է գալիս, որ հացիցը հենց
վեր կացայ թէ ոչ, իշխանուհուն բարի գիշեր ասացի,
զնացի ննջարանը երկու ծառայով և աշտանակներով,
շորքս հանեցի, սենեկապետիս կանչեցի, հրամայեցի,
որ առաւօտեան զանազան լաւ լաւ բաներից, տապա-
կած վառիկ, և չորս լաւ մեծ հնդուհաւ նախաճաշիկ
պատրաստ են:

Քնեցի ես փախկութեան մէջ

Իբրեւ պրինց երազում.

Բայց թիչ անես, որ կոյր բախտից

Կրկին կ'օշկակար եմ դարձնում:

Մնաք բարով, դուք լաւիտեան
Իմ նախաճաշ, կանթեղներ,
Նոյնպէս և իմ կամեղիներ
Եւ իմ արած քաղցը սէր:

Մնաք բարով, իմ աստղեր,
Ժալաւէններ, մաղբերներ,
Պալատական խոհանոցի,
Նոյնպէս չքնաղ հրաշայիքներ:

Մնաք բարով, հաց ու կարագ,
Եւ իմ երկու ծառաներ,
Իմ տապակած տելիկ վառիկ,
Իմ հարսնացու, իմ չաղ հաւեր:

Մնաք բարով կախարդութիւն,
Ո՛չ քնած եմ և ոչ արթուն,
Աստուած ողորմի պրնցի հոգուն,
Այսպէս անբախտութիւն ոչ ես տեսնեմ և ոչ դուն:

Բոլորդ, բոլորդ մնաք բարով, երանի՜ թէ, ինչ որ
եւ իմ իշխանութեան ժամանակը հաստատեցի, այն
ամենը կատարվէին. հրամայեցի զրազրին 50 թուման
տալ, կ'օշկակար Հանսին թագաւորական թոշակ նշա-
նակեցի և նոյնպէս միակ ժամանակի վարձատրութիւն
տուի 25 շէշ շամպանեայ գինի. . . իսկ ահա մինչև
այժմ ոչինչ բան չը կայ. . . արդէն, ճշմարիտ, չը լինի՞
թէ այս երազ լինի. . . ուղիղն ասեմ, ես կը ցնդվեմ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե.

ՀԱՆՍ և ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Ետքով շրտաւելլ արած է մօտում): Այս թիչ
զարմանալի, անհասկանալի բան է: Հանս, իմ որդեակ,
այս բոլոր ինձ մեր քաղաքական ատենի զրազիւր
պատահեց,—նա քեզ մօտ բերեց 50 թումանի ձեռա-

ցազերը և հրամայեց ասել, որ բոլոր փողը լըիւ ստացել եմ:

ՀԱՆՍ (Զորահալիւ և ռաբինալիւ): Միթէ նա իւր փողը ստացել է: Ա՛լ, Տէր Աստուծո՛ւ, ուղիղ է՝ այդ բանը, իրաւ է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ (Թուղիւր ասլիւ): Ահա և ձեռացագիրը, եթէ չես հաւատում:

ՀԱՆՍ (Ուրախութեամբ լալիւ): Կեցցէ, կեցցէ, մենք յաղթեցինք. . . մնաց միայն թողալը և 25 շիշ շամպանեայ գինին. . . իսկ եթէ որ այս էլ ստանամ. . . տրայ—լայ—լայ—լայ. . . (Մօր փրփուլով) Ա՛յ կին, մայրիկ ջան, այժմ եկ մտիւր կոնատակս, թուիս տակը մտիւր. . . այժմ մենք մեր ողջ կեանքի մէջ երջանիկ ենք: Ո՛հ փառք Աստուծոյ, բեռս ինչպէս թեթեւացաւ. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Չը գիտեմ ինչ մտածեմ. ես, ուղիղն ասեմ, չեմ վճարել: Մարգարտի փողը մինչև այժմ դեռ իմ սնդուկումն է. . . հապա մեր պարտքը գրագրին մի վճարեց:

ՀԱՆՍ: Ինչպէս թէ ո՛վ. . . ես ինքս եմ վճարել ինձ տեսնում ես թէ ոչ. այս իմ անձն է վճարել. . . Ինչպէս գիտես. . . այժմ ինչ պէտք է ասէք. . . ես քնում եմ, երազումս խօսում եմ, ամեն բան երազումս եմ տեսնում. . .

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այսքան փողը դու մը տեղից ես վերցրել:

ՀԱՆՍ: Յիսուն թումանը շատ է, հը, այդ ինձ համար մի չնչին բան է, ես հենց կարող եմ այդ կերպով հինգ հարկերը վճարել:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դու երեկոյեան գրագրի մօտ երբ գնացիր:

ՀԱՆՍ: Նորան ամենևին աչքով էլ չեմ տեսել:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ուրեմն պատմիւր, թէ այդ ինչպէս արիւր:

ՀԱՆՍ: Ահա տես թէ ինչ է. գրագիրը քո որդու վերայ գանգատ արեց:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Քեզ վերայ:

ՀԱՆՍ: Ո՛չ, քո Հանս որդու վերայ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Նա ո՛ւմ գանգատ արաւ:

ՀԱՆՍ: Յայտնի բան է, որ ինձ գանգատ արաւ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Վահա՛ւ, իմար, նա ինչպէս կարող էր քեզ գանգատ անել քեզ վերայ:

ՀԱՆՍ: Ո՛չ, ինձ գանգատ արաւ քո որդու վերայ. . . Դու այս ինչ անհասկացողն ես եղել, այսինքն պրինց Հերմանիս գանգատ արաւ Հանս կօշկակարի վերայ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դէ՛ մի բաւական եղաւ է:

ՀԱՆՍ: Քեզ քանի՞ հետ կրկնեմ, որ ես պրինց էի. . . ճշմարտն եմ ասում, դու և ինձ, վերջապէս, կը գժացնես:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այժմ եկ սորա հետ խօսիւր:

ՀԱՆՍ: Ես ամեն երեկոյ սովորութիւն ունեմ գործերով պարապել. ահա, այս երեկոյեան, իմ խորհրդական ատենապետը, ուրիշ թղթերի հետ, քո որդու վերայ ինձ մի խնդիր առաջարկեց:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դէ՛, արդէն այդ սատանան էլ չի կարող հասկանալ քո խօսակցութիւնը:

ՀԱՆՍ: Ես խեղճ Հանսի վերայ շատ ցաւեցի, մահաւանդ քեզ, պառաւիղ վերայ, ահա և ես հրամայեցի իմ գանձարանիցը 50 թուման վճարել:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Դու էլի սկսեցիր սուտ խօսիւր:

ՀԱՆՍ (Անոջ շոյելով) Դեռ դա բաւական չէ. ես ձեզ թողալ նշանակեցի: Հը, մօքիւր, տեսնում ես թէ ոչ, ես քո որդու համար այնպէս աշխատեցի, ինչպէս թէ ինձ համար:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Իմ գլուխս պտուտ է գալիս:

ՀԱՆՍ (Երբեք չափաւ): Նորան ես չեմ հաւանում. ասում են, որ քո որդին սիրում է միշտ քո կենացը կոնծել. այդ վատ բան է:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Տօ, գիժ Լս, Բնչ Ես:

ՀԱՆՍ (Ծառաւոր): Բայց ամենից վատն այս է, որ իմ պալատի վերակացուի աղջկայ վերայ կամենում է պսակուել. իսկ այդ չիմարը մի կտոր հաց չունի ուտելու: Իսկ Մարգարիտը, ոչ, վատ չէ, նա երեկոյեան իմ մօտ էր և խնդրեց իւր մօր հետ խօսալ. . . Ա՛խ, Բնչ լաւ աղջիկ է (Դուք ծէծում են) այդ ո՛վ էք, տուն եկէ՛ք:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ.

Ն Ո Յ Ն Ք և 1-ին ԾԱՌԱՅ:

1-ին ԾԱՌԱՅ: Ինձ հրամայած է այս թուղթը այս տեղ բերել:

ՀԱՆՍ: Հը, այս այն է՞ հա: (Արդարաւ) Հենց այդպէս է, թողա՛կ: (Ծառային) Է՛յ, եղբայր, իմ կողմից ատենապետին ասան, որ չէ կարելի այդպէս ուշ ուղարկել թղթերը, — արդէն երեք ժամից առաջ պէտք է նա սոքա ուղարկած լինէր:

1-ին ԾԱՌԱՅ (Մի փոքի վերայ շուտ փախլ): Ո՛վվ է, վա՛յ քո տիրոջը, նա դեռ ևս իւրեան պրինց է կարծում, նա էլ կ'ասէ թէ նախընտրէն էլ ունեմ:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Ձը գիտեմ թէ այս Բնչ բան է:

ՀԱՆՍ (Աչտու անելու և ծառայի դանաւան նշաններ ցախլ): Հը, Բնչ է, տղաս, ձեր պալատումն Բնչպէս են. . . Բնչ է շինում կօշկակարը. . . այսինքն, պրինցը. . . այսօր դու նորան տեսել Լս թէ ո՛չ, ողջ, առողջ է՞ նա:

1-ին ԾԱՌԱՅ (Մի փոքի վերայ շուտ փախլ): Ապասիւր, Ես քո աչքդ հող ու մօխիւր կը փչեմ: (Բարձր ջայնալ) Եւ այն էլ Բնչպէս առողջ, այն էլ ինքդ դատիւր. նա նախաճաշիկ արեց ողջ տապալկած վառիկը, չորս հնդուհաւ և քանի քանի կիտուկ հաց ու կարագ:

ՀԱՆՍ: Տօ, Ես լաւ լաւ բաներից նախաճաշիկ պատրաստել տուի, որ նա լաւի էր. նորա փորը փոր չի

եղել, այլ մի խողի թափան. Բնչ էր ճաքում, նորա գլխին խողի լինի իւր լշտահն էլ ու իւր փորն էլ: Նորա քայլերից երևում էր, որ նա մի շատակեր, սրեկայ կօշկակար է եղել, յետոյ կախարդուել պրինց է դարձել:

1-ին ԾԱՌԱՅ: Հենց այդպէս է. երէկ երեկոյեան մենք բոլորս այդ բաները նկատեցինք. իսկ այսօր չենք նկատել: Ա՛խ, այս տեղ են ուղարկել և 25 շիշ շամպանեայ գինի: (Դուք Դուք) Տուն բերէ՛ք:

Տ Ե Ս Ի Լ Ի.

Ն Ո Յ Ն Ք և երկու ԾԱՌԱՅ (Դաճեկներով), յետոյ ԿՈՒՆՍՏ պարտիզպանը հինգ երեսներով և պարօնուհի ՇՕԼՑԷՆ հինգ աղջիկներով):

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Այժմ Ես սկսում եմ հասկանալ, թէ այս տեղ ինչ կախարդութիւն է եղել:

ՀԱՆՍ (Ծառայի նշաններով): Այս տեղ դրէ՛ք. . . ուղիղ 25 հատ Լն. հը, տես ուղիղ է՞ թէ ո՛չ (Հասնել շիշերը համարում է և մի շիշ գոհունակ ծառայի փողոտում) Ա՛յ դու անամօթ, մի շիշը գողացել Լս հա: Չամբըլդները յետոյ Ես կ'ուղարկեմ. ահա՛ քեզ արագի փող, իմ կողման է կոմսին ողջոյն տուր: Մայրիկ ջան, այդ շիշերը բաց արէ՛ք:

(Ծառայի շուտ փախլ, Կանոսը և պարօնուհի Շուշը երեսներով դուռն են փակում):

ՇՕԼՑԷ: Ձեզանից շատ շնորհակալ ենք, շատ շնորհակալ ենք, իմ բարի դրացի և դրացուհի: Երեխայքս, գլուխ տուէ՛ք, շնորհակալութիւն արէ՛ք:

ԲՈԼՈՐ ԵՐԵՄԱՅՔԷ: Շնորհակալ ենք, հօքեր ջան, շնորհակալ ենք:

ՀԵՐՏՐՈՒԴԱՅ: Թէ Աստուած կը սիրէք, ինչո՞ւ համար էք շնորհակալութիւն անում:

ԿՈՒՆՍՏ: Մենք մի անակրեկալ օգնութիւն ստա-

ցանք և մեզ ասացին, որ այդ ձեր ողորմող-
թիւնովն է. . .

ՀԱՆՍ: Այսինքն, պրինց Հերմանիս ողորմութիւ-
նով: (Այդ ժամանակ շէրի խոսքը հոսում է և բաժանելը լացնում է):

ԲՈՒՈՐԸ: Ի՛նչպէս, պրինցի ողորմութիւնով:

ՀԱՆՍ: Էլ ի՛նչ խօսելու բան կայ, մէկ մէկ կոն-
ծեցէք պրինցի կենացը և դուք, սատանի ճուտեր, խմե-
ցէք: (Երեխանը և ուղեւորներն իսկապէս անում են):

ԵՐԵՄԱՅԻ: Ա՛խ, այս ի՛նչ լաւն է, այս ի՛նչ քաղցրն է:

ՀԱՆՍ: Խմեցէք, բոլորը մաքուր դատարկեցէք:

ԲՈՒՈՐԸ: Կեցցէ մեր պրինցը:

ՀԱՆՍ (Փշուած): Շատ շնորհակալ եմ, շատ շնորհա-
կալ եմ. կրկին խմեցէք. . . — Մայրիկ ջան, կեցցէս. . .

ԲՈՒՈՐԸ (Խօսում է): Եւ կեցցէ մեր պրինցը:

ՀԱՆՍ: Այժմ այս տեղ միայն Մարգարիտն է պա-
կաս. . . (Այսուամենայնիւ, խմեցէք: (Ի՛նչ խօսք)) Ես նո-
րան հրամայեցի, որ իւր հօր և ինձ հետ այսօր առա-
ւօտեան ինձ մօտ գայ, շատ կարելի է թէ նա իմ յե-
տեկից գայ. . . Եթէ միայն նորան չեն կախարդել:
Խմեցէք:

ՀԵՐՏՐՈՒՊԱՅ: Հը, ահա և Մարգարիտը: Ահա ես
և նորանից էլ ոչինչ չեմ հասկանում:

ՀԱՆՍ: Նորանից. այժմ նա ինքն իւրեան էլ չէ
ճանաչում: Խմեցէք:

Տ Ե Ս Ի Լ Ը.

ՆՈՅՆՔ և ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Հանդիմանալով): Հանձն ջան, Հանձն,
այժմ մենք բախտաւոր ենք, հայրս մեր պահպնելուն
համաձայն է:

ՀԱՆՍ: Շը՛ն, շը՛ն, շը՛ն. . . կամայ, կամայ, մի

տաքանալ. . . ամենից առաջ պէտք է հաստատ իմա-
նալ, թէ դուք ո՞վ էք և ես ո՞վ եմ:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Ծիծաղելով): Հա՛, հա՛, հա՛. . . Ի՛նչպէս
բան է, դու դեռ կարծում ես, որ դու պրինց ես. . . Հա՛,
հա՛, հա՛. . .

ՀԱՆՍ: Ձը համարձակուես ծիծաղել:

ՀԵՐՏՐՈՒՊԱՅ: Սա միթէ ուղիղ պրինց էր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ի՛նչ էք հրամայում. սորա հետ կա-
տակ արին և սա այնպէս յիմար էր, որ ամեն բանի
հաւատաց:

ՀԱՆՍ: Ի՛նչ. . . Ի՛նչ. . .

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Ծիծաղելով): Հը՛, մայրիկ ջան, եթէ
որ դուք Հանսին ժապաւէնով ու աստղով տեսնէիք. . .
ծիծաղու կը թուլանայիք. . . հա՛, հա՛, հա՛. . . նա ի՛նչ-
պէս փրկել ու ձգվել էր. . . հա՛, հա՛, հա՛. . . ծիծաղու
կը մեռնէիք, հա՛, հա՛, հա՛. . .

ՀԱՆՍ: Ձը համարձակուես ծիծաղել:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ (Շարունակելով): Իսկ ես, ես, խեղճս հար-
կադրված էի փրկել. չէ՛ որ ես իշխանուհու պաշտօն
կատարեցի. . . հա՛, հա՛, հա՛. . . (Հանդիմանալով է): Ո՛չ,
միթէ ուղիղ չեմ ասում, որ զարմանալի կերպով նման
էինք. . . հա՛, հա՛, հա՛. . .

Տ Ե Ս Ի Լ Թ.

ՆՈՅՆՔ և ՊՐԻՆՑ, յետոյ Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ:

ՊՐԻՆՑ (Տանձնաւոր): Եւ դու ևս քո պաշտօնը լաւ
կատարեցիր:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Նորին պայծառաւիայութիւնը այս
տեղ է. . .

ԲՈՒՈՐԸ: Նորին պայծառաւիայութիւնը. . .

ՀԱՆՍ (Մի փոքր ժամանակ անտես): Հա՛, այժմ գիտեմ,
թէ ես ո՞վ եմ:

ՊՐԻՆՅ: Հանս, դու ինձ բաւականին զուարճեցրիր, ես շատ ժամանակ էր, որ այնքան շատ չէի ծիծաղել, ինչպէս երէկ երեկոյեան և այսօր առաւօտեան. իսկ որովհետեւ դու միշտ երեւելի մարդկանց վերայ ես մտածում, ես քեզ պալատի վերակացու կը շինեմ. քո աները այդ պաշտօնը քեզ կը տայ:

ՀԱՆՍ (Պրինցի շէշը համբարում է):

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Ձերդ պայծառաւիայութիւն, ինչպիսի ողորմութիւններ, . .

ՊՐԻՆՅ: Դուք նորան արժանի էք:

ՀԱՆՍ (Բաժանելի վերայ յայտ արարելով) Ներեցէ՛ք, որ դուք մեզ այսպիսի անկարգութեան մէջ գտաք. . . զինու բաժակներով. . :

ՊՐԻՆՅ: Դուք իմ կենացս խմեցիք, — և ես շատ ուրախ եմ. . .

Ֆ. ԼԱՌԻԲԷ (Տոն փռելով): Ձերդ պայծառաւիայութիւն, սուրհանդակը համբաւ է բերել, որ ձեր հիւրերը մի ժամից իետոյ այս տեղ քաղաքումս կը լինեն:

ՊՐԻՆՅ: Շուտով պալատը զնամ: Մնաք բարով, երեսնայ. ձեր հարսանիքը սկսեցէ՛ք, — և ձեր անդրանիկ որդին իմ սանիկը կը լինի: Մնաս բարով, տատի: Լաուրէ, զնանք:

(Պրինցը և Ֆ. Լաուրէն դուրս են գնում):

ԲՈՒՈՐԸ (Աղաղակում են): Կեցցէ՛ մեր պրինց Հերմանը, կեցցէ՛:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ: Հը, այժմ ինչ կ'ասես, իմմար. . .

ՀԱՆՍ: Այժմ ես զիտեմ, որ ես — ես եմ, այսինքն կոշկակար Հանսն եմ (Այս խօսքին տեղիւ ալ շէշի յուղամարդն ու՛մ է իջնի վերայ):

Վ Ե Ր Ձ:

ԳՐԳՈՅԿԻՍ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻ ԱԶԳԱՆՈՒՆՆԵՐԸ,
ՈՐՈՆՔ ՄԱՍԱՄԲ ՕԳՆԵՑԻՆ ՍՈՐԱ ՏՊՎԵԼՈՒՆ:

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս:

Զ. և Բ. Արուեանց	5 ա.
Յարութիւն Թաթոսեանց	1 »
Նիկիօլայ Խաչատուրեանց	2 »
Գրիգոր քահանայ Մատինեանց	1 » 60 կ.
Սիմէօն Կուզանեանց	1 »
Գրիգոր Արեշեանց	1 »
Ղազար Տէր Ղազարեանց	1 »
Յովսէփ Թովմասեանց	1 »
Ստեփաննոս Իզմիրեանց	3 »
Մխիթար Ջալալեանց	1 »
Դպիր Մարտիրոս Անտօնեանց	1 »
Տէր — Եզնիկ	1 »
Յարութիւն Ղարազօզեանց	1 »
Յարութիւն Փիղինեանց	— » 50 կ.
Ստեփաննոս աւագ քահանայ Տէր Ստեփաննոսեանց (Սղնախեցի)	1 »
Դէորդ քահանայ Արուսեանց	1 »
Գրիգոր քահանայ Շերմազանեանց	1 »

Զ Ա Լ Ա Լ Օ Ղ Լ Ի:

Տիգրան Տէր — Դաւթեանց	10 ա.
Սահակ Սահակեանց	1 »

Շ Ո Ւ Շ Ի:

Զարմայր Տէր—Դաւթեանց (Օճնեցի) . . .	1	ռ.
Միսակ Շամախեանց	1	»
Առաքէլ Բարախանեանց	1	»
Մեսրոբ Յովհաննէսեանց	—	» 60 Կ.
Գրիգոր Յարութիւնեանց	—	60 »
Աթայ Ասրեանց	—	60 »
Առաքէլ Յարութիւնեանց	—	60 »
Գասպար Տէր—Մովսէսեանց	—	60 »
Օհան Արզումանեանց	—	60 »
Միքայէլ Բախտամեանց	—	60 »
Միրզաջան Մուրադեանց	—	60 »
Գրիգոր Ասլանեանց (Նորաշէնցի)	1	ռ.
Գասպար Մէլքումեանց (Թաշանդեցի) . .	—	60 »

Հ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ:

Նիկողայ Գափեանց	—	60 Կ.
Արզուման Աւետիսեանց	—	60 »
Սահակ քաջանայ Տէր—Ոսկանեանց . .	—	60 »
Մկրտիչ Աբալեանց	—	60 »
Նիկողայ Բաղդասարեանց (Վանեցի) . .	—	60 »
Աղաջան Բաղդասարեանց (Վանեցի) . .	—	60 »

1439

1440

1441

2013

